

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Martina Zavadilová

Pojetí profesionální pěstounské péče v systému náhradní
rodinné péče v ČR

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne

.....

vlastnoruční podpis

Děkuji Mgr. Dagmar Pitnerové, Ph.D. za její věnovaný čas, cenné rady, připomínky a odborné vedení, které mi v průběhu vypracování této práce poskytla. Mé poděkování patří také rodině a všem mým blízkým za podporu během celého studia.

Dále bych chtěla poděkovat Mgr. Petře Kovařikové a všem respondentům, tedy zaměstnancům orgánů sociálně-právní ochrany dětí, kteří se zúčastnili výzkumu k této práci.

Obrázek 1¹

„Dospělý člověk, který je spolehlivý a stabilní, mající v srdci lásku a toleranci, je nejlepší terapií, jakou může dítě mít.“

Lafayette Ronald Hubbard

¹ Úvodní obrázek. In: *Primary care* [online]. 2012 [cit. 2012-06-13]. Dostupné z: <http://www.primarycareuk.com/>.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Martina Zavadilová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Dagmar Pitnerová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2012

Název práce:	Pojetí profesionální pěstounské péče v systému náhradní rodinné péče v ČR.
Název v angličtině:	The concept of professional foster care in the alternative family care in the Czech Republic.
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá systémem péče o ohrožené děti. Cílem je charakterizovat současné formy náhradní rodinné péče, jejich legislativní rámec a jednotlivé etapy v procesu pěstounské péče. Práce je zaměřena na možnosti a využití navržené formy pěstounské péče, profesionální pěstounské péče. Práce je ve výzkumné části, prostřednictvím dotazníkové metody, zaměřena na sociální pracovníky v ČR vykonávající náhradní rodinnou péči. Cílem bylo zjistit poměr dětí v ústavní péči a náhradní rodinné péči a názor odborníků na novou formu péče o ohrožené děti.
Klíčová slova:	Náhradní rodinná péče; ústavní péče; pěstounská péče; profesionální pěstounská péče.
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis deals with the system of the care of endangered children without family. The main goal is to characterize present forms of alternative family care, its legislative background and all the individual phases of this process. The thesis is focused on possibilities and use of suggested forms of foster care and professional institutional foster care. In the research were the questionnaires sent to the officials who work at the field of the alternative family care. The target was to find out the proportion of the children in the institutional care and foster family care and the opinion of the professionals to the new form of the care for endangered children.
Klíčová slova v angličtině:	Alternative family care; institutional care; foster care; professional foster care.
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 Náplň příprav profesionálních pěstounů na Slovensku Příloha č. 2 Dotazník k výzkumnému šetření
Rozsah práce:	57 stran
Jazyk práce:	Český jazyk

OBSAH

ÚVOD	7
1 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE	9
1.1 Formy náhradní rodinné péče	10
1.2 Systém ústavní péče	12
2 PĚSTOUNSKÁ PÉČE V ČR.....	16
2.1 Historie pěstounské péče	18
2.2 Proces zprostředkování pěstounské péče.....	19
2.3 Příprava budoucích pěstounů.....	23
2.4 Svěření dítěte do pěstounské péče	24
2.5 Hmotné zabezpečení pěstounské péče.....	26
3 PROFESIONÁLNÍ PĚSTOUNSKÁ PÉČE	28
3.1 Profesionální pěstounská péče na Slovensku	30
3.2 Profesionální pěstounská péče v ČR	32
3.3 Návrh legislativního zakotvení.....	35
3.4 Příprava profesionálních pěstounů	36
3.5 Hmotné zabezpečení.....	37
4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	40
4.1 Cíle, výzkumné předpoklady	40
4.2 Metodologie, cílová skupina, organizace	40
4.3 Vlastní šetření	41
ZÁVĚR	50
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	51
SEZNAM TABULEK	55
SEZNAM GRAFŮ	56
SEZNAM PŘÍLOH	57

ÚVOD

Téma bakalářské práce jsem si zvolila záměrně, jelikož je v současné době velmi diskutované a v určitém směru revoluční. Problematika náhradní rodinné výchovy mne provázela po celou dobu studia na vysoké škole, kdy jsem měla možnost seznámit se s různými pohledy na tuto problematiku. Pěstounská péče je v České republice považována za jednu z nezastupitelných forem péče o děti bez rodinného zázemí, která zaujímá své místo v systému náhradní rodinné péče již řadu let. Od roku 2006, kdy vláda České republiky začala vyvíjet snahu o restrukturalizaci forem náhradní rodinné péče změnou zákonné legislativy, a v současné době také přípravou novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí, se oblast zabývající se pěstounskou péčí znovu stává aktuálním tématem a dostává se do obecného povědomí veřejnosti.

S výkonem náhradní rodinné péče jsem se měla možnost setkat prostřednictvím praxe ve třetím ročníku studia na vysoké škole. Osobně jsem se také setkala s žadateli o náhradní rodinnou péči a měla jsem možnost tyto osoby blíže poznat. Velice mne zaujaly jejich životní příběhy. Někteří v životě neměli to štěstí, aby mohli mít vlastní děti, druhým zase jejich děti vyrostly, „vyletěly z hnízda“ a dům bez dětského smíchu pro ně byl příliš prázdný. Ať už se ovšem tito lidé rozhodli z jakéhokoliv důvodu, dohromady je všechny spojovala láska k dětem. Právě tato zkušenost pro mě byla při výběru tématu nejdůležitější. Jak ve své knize uvádějí MATĚJČEK a DYTRYCH: „*Dítě samo za matku a otce přejímá toho, kdo se k němu mateřsky a otcovsky chová, a pramálo mu záleží na tom, zdali mají o svém rodičovství úřední potvrzení*“.² Děti, které v životě mateřskou ani otcovskou lásku nikdy nepoznaly, stále přibývá. Nová forma, profesionální pěstounská péče, by měla těmto dětem pocít mateřské lásky a zázemí rodiny umožnit.

Cílem bakalářské práce je popsat současný systém péče o ohrožené děti a jeho členění, seznámení s jednotlivými etapami pěstounské péče a charakterizovat nově navržený institut pěstounské péče, profesionální pěstounskou péči.

Bakalářská práce je rozčleněna do 4 kapitol. V první kapitole popisují náhradní rodinnou péči, její legislativní zakotvení a systematické členění. Následující kapitola seznamuje s jednotlivými etapami procesu pěstounské péče a popisuje celý proces od jejího

² MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Nevlastní rodiče a nevládní děti*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 1999, s. 66.

počátku, až po její zánik. Ve třetí kapitole se zabývám profesionální pěstounskou péčí, jejím legislativním zakotvením v chystané novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí, srovnáním se stavem v zahraničí a podávám informace o navržené realizaci této formy náhradní rodinné péče. V poslední kapitole provádím výzkumné šetření prostřednictvím metody dotazníku. Cílovou skupinou respondentů byli sociální pracovníci vykonávající agendu náhradní rodinné péče na obecních úřadech obcí s rozšířenou působností v rámci celé České republiky.

Problematikou náhradní rodinné výchovy se v České republice zabývá mnoho odborníků, z nichž k nejvýznamnějším autorům patří Zdeněk MATĚJČEK, Jiří KOVAŘÍK, Irena SOBOTKOVÁ, Jiří DUNOVSKÝ či Věduna BUBLEOVÁ. Ze zahraničních autorů uvádím Albína ŠKOVIERU a Vladislava MATEJE.

1 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE

Většina dětí, které se narodí, mají od počátku svého života rodiče, kteří jim dávají pocit bezpečí, zázemí a naplňují jejich život láskou a radostí. Bohužel se také narodí děti, které si ve svém životě s rodiči prošly cestou trnitou, leckdy plnou neočekávaných překážek, slepých uliček a nástrah. Těmto dětem, které pocit lásky a bezpečí nikdy nenašly, se snažíme zajistit plnohodnotný život, který si zaslouží a mají na něj právo. Jednou z možností, které jsou v těchto případech využívány, je náhradní výchova. Účelem je zajistit dětem chybějící péči rodičů a naplnění jejich života štěstím.

Náhradní rodinnou péčí můžeme charakterizovat jako pomoc dětem, které se vyskytly v takové životní situaci, kterou nemohou samy zvládnout. Mohou to být například děti opuštěné, děti, které ztratily svou vlastní rodinu, anebo děti, které již od svého narození žádnou rodinu neměly.³ Náhradní rodinná péče (dále jen NRP) je ukotvena především v zákoně č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte, dále pak v zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů a v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Výkon NRP spadá do kompetencí orgánů sociálně-právní ochrany dětí (dále jen SPOD), které spadají pod místně příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností. Také se do této činnosti zapojují krajské úřady. Všechny tyto instituce jsou metodicky podřízeny Ministerstvu práce a sociálních věcí ČR. O výkonu jakékoliv formy náhradní rodinné péče rozhoduje soud.

BUBLEOVÁ a KOVAŘÍK uvádějí dvě možnosti, jak děti vychovávat. První možností je **náhradní výchovná péče**, což je forma péče o děti, které nemohou být z nejrůznějších důvodů vychovávány ve vlastní rodině. Nejčastěji jde o péči ústavní, v níž je dítě vychováváno až do své dospělosti. Druhou možností je **náhradní rodinná péče**, kdy se jedná o formu péče o děti, v níž je dítě vychováváno „náhradními“ rodiči v prostředí, které se nejvíce podobá životu v přirozené rodině. Tou je u nás zejména adopce (osvojení) a pěstounská péče.⁴

³ RADVANOVÁ, Senta a Jarmila KOLOUCHOVÁ. *Výchova dětí v náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Praha: SPN, 1980, s. 15.

⁴ BUBLEOVÁ, Věduna a Jiří KOVAŘÍK. *Organizace náhradní rodinné péče*. In: MATĚJČEK, Zdeněk a kol. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999, s. 31.

1.1 Formy náhradní rodinné péče

Jakákoliv forma NRP má za cíl zajistit dítěti zdárné a důstojné dětství. Pro dítě je nezbytné, aby opět našlo pocit lásky a bezpečí, a to nejlépe v nové rodině. Náhradní rodinnou péči můžeme rozdělit na několik institutů. Jsou jimi osvojení, pěstounská péče, poručenství a opatrovnictví.

Osvojení (adopce) je právně vymezena v zákoně 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, v ustanoveních §63 až §77. Patří k nejvýznamnější formě NRP, neboť postavení osvojeného dítěte v rodině je stejné, jako u dítěte biologického. Z právního hlediska nabývá vztah osvojitele a osvojeného všech podmínek a právních závazků, jako u rodičů a biologického dítěte. Osvojení lze provést pouze u dětí, které nedosáhly zletilosti a o této formě NRP rozhoduje soud.⁵ GABRIEL a NOVÁK rozdělují osvojení na dva druhy. **Prosté (zrušitelné osvojení)**, u tohoto typu přecházejí jak práva, tak i povinnosti zákonného zástupce na osvojitele dítěte. V matrice i v rodném listu však zůstávají zapsáni jeho původní rodiče. Jak osvojenec, tak i osvojitel může podat k soudu návrh na zrušení osvojení. V případě zrušení původního rozhodnutí soudu ve věci osvojení vznikají opětovně všechna práva a povinnosti mezi osvojencem a původní rodinou. Většinou se tento druh osvojení využívá u dětí mladších jednoho roku. **Nezrušitelné osvojení** – tento typ se využívá u dětí starších jednoho roku, kdy jsou osvojitelé zapsáni jako rodiče do rodného listu dítěte. Toto osvojení nelze zrušit a proto je velice důležité, aby si tímto krokem byli rodiče zcela jisti. V praxi předchází nezrušitelnému osvojení nejdříve osvojení zrušitelné.⁶

Ze zákona jsou stanoveny **podmínky pro vznik osvojení**, které jsou nezbytné. K základním předpokladům u osvojení patří, že osvojení lze uskutečnit jen u nezletilého dítěte, mezi osvojitelem a osvojencem nesmí být velký věkový rozdíl, osvojitel by měl být plně právně zodpovědný a v dobrém zdravotním stavu. V neposlední řadě se osvojitelem může stát pouze člověk, který způsobem svého života zaručuje, že osvojení bude prospívat především jak dítěti, tak i společnosti.⁷ V rámci osvojení byly také stanoveny jeho **právní následky**. VAŠTATKOVÁ a VYHNÁLKOVÁ v literatuře uvádějí, že mezi osvojitelem a osvojencem vzniká stejný poměr jako mezi rodiči a vlastními biologickými dětmi, dítě do nové rodiny

⁵ Zákon č. 94/1963 Sb., O rodině ve znění pozdějších předpisů.

⁶ GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2008, s. 42 – 43.

⁷ Zákon č. 94/1963 Sb., O rodině, ve znění pozdějších předpisů.

vstupuje se všemi jeho právy a povinnostmi, po osvojení novou rodinou u dítěte zanikají práva a povinnosti k původní rodině, dítě po osvojení přebírá příjmení po nových rodičích. Nejdůležitějším bodem zůstává, že osvojení dítěte nezaniká po dosažení jeho plnoletosti, ale v praxi probíhá dále jako u rodičů a jejich biologických dětí.⁸

Pěstounská péče je právně vymezena v Ústavě České republiky, vychází z Listiny základních práv a svobod, z Úmluvy o právech dítěte a je zakotvena zákonem 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, zákonem 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů a v zákoně 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, který upravuje dávky pěstounské péče. BUBLEOVÁ a KOVAŘÍK definují pěstounskou péči jako „*zvláštní formu státem řízené a kontrolované náhradní rodinné výchovy, která zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěti i přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali*“.⁹ Děti, které se do tohoto typu NRP dostávají, často ve své biologické rodině nemají zabezpečenou řádnou výchovu ze strany rodičů, nebo o svoje rodiče přišly. Dítě může být svěřeno buď manželské dvojici, nebo i fyzické osobě starší 18 - ti let. Vždy je ovšem na prvním místě zájem dítěte a garance poskytnutí řádné výchovy. Pěstounská péče je poskytována prostřednictvím dvou forem. Forma **individuální**, která probíhá v běžném prostředí rodiny a forma **skupinová**, která je prováděna v zařízeních pro výkon pěstounské péče.

Poručenství můžeme charakterizovat jako zvláštní formu pěstounské péče, která se využívá u mladších dětí, u kterých již není vhodné osvojení. Právní vymezení stanoví zákon 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, v ustanoveních §78 – 82. GABRIEL a NOVÁK k této formě NRP uvádějí, že mezi poručníkem a dítětem podle zákona o rodině nevzniká stejný vztah, jako mezi rodiči a biologickým dítětem, ale i přes to se poručník stává zákonným zástupcem dítěte se všemi jeho právy i povinnostmi. Hmotné zabezpečení je v tomto případě stejné, jako u běžné pěstounské péče. V případě rozhodování důležitých věcí v životě dítěte je poručník povinen požádat o souhlas místně příslušný soud.¹⁰ Poručenství zaniká buď dosažením zletilosti dítěte, osvojením nezletilého, rozhodnutím soudu, smrtí poručníka či dítěte nebo navrácením rodičovské zodpovědnosti biologickým rodičům.

⁸ VAŠTATKOVÁ, Jana a Pavla VYHNÁLKOVÁ. *Rodina a náhradní rodinná péče*. Vyd. 1. Olomouc: Hanex, 2008, s. 17.

⁹ BUBLEOVÁ, Věduna a Jiří KOVAŘÍK. *Organizace náhradní rodinné péče*. In: MATĚJČEK, Zdeněk a kol. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999, s. 34 – 35.

¹⁰ GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2008, s. 52 – 53.

Opatrovnictví můžeme definovat, jako svěření dítěte do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče. Jedná se o nejvolnější formu náhradní rodinné péče. Opatrovnictví je zakotveno v zákoně 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, v ustanoveních §83 – §84. Při ustanovení opatrovníka jsou nejvhodnějšími osobami příbuzní nezletilého. Základním nedostatkem této formy je chybějící vymezení obsahu této formy v zákoně o rodině. Na základě této skutečnosti je soud povinen přesně vymezit práva a povinnosti osoby, které bylo dítě do výchovy svěřeno. Vyživovací povinnost rodičů nadále trvá.¹¹

1.2 Systém ústavní péče

Ústavní péčí rozumíme systém zařízení, která poskytují náhradní péči dětem, jež nemají rodinné zázemí a ocitly se v situaci, kdy se o ně musí postarat stát. První známky formování ústavní péče se u nás vyskytly již po druhé světové válce. V průběhu následujících let docházelo k různým změnám v závislosti na politické situaci a společenskému smýšlení. Výraznější změny tento systém zaznamenal až po listopadu 1989, kdy po revoluci začala velmi rychle vznikat integrovaná síť státních i nestátních ústavních zařízení. Systém v posledních dvou desetiletích prošel několika dalšími úpravami a vyvinul se do podoby, v jaké ho známe dnes. Tuto formu péče právně vymezuje zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve výchovných zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. Pobyť dítěte v ústavním zařízení může nařídít soud, dle § 46 zákona č. 94/1963 Sb. o rodině, „*jestliže je výchova dítěte vážně ohrožena či narušena a případná jiná výchovná opatření nevedla k nápravě nebo jestliže z jiných závažných důvodů nemohou rodiče výchovu dítěte zabezpečit*“¹², nebo je dítě do ústavní péče svěřeno na základě žádosti rodičů či osob zodpovědných za výchovu dítěte.

Nejdůležitější **funkce ústavní péče** vymežil MATOUŠEK ve třech hlavních bodech. **Podpora a péče**, kdy využití této funkce se nachází převážně v ústavech, které poskytují náhradní péči za chybějící péči rodinnou. Jako příklad můžeme jmenovat kojenecké ústavy, dětské domovy, domovy důchodců, uprchlické tábory, ústavy pro svobodné matky s dětmi nebo ústavy pro těžce mentálně nebo fyzicky postižené. Všechna tato zařízení zajišťují zázemí a péči klientů, které zvyšují kvalitu života. **Léčba, výchova a resocializace**, hlavním

¹¹ BUBLEOVÁ, Věduna, Lucie VRÁNOVÁ, Alena VÁVROVÁ a Jana FRANTÍKOVÁ. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o. s., 2011, s. 42 – 43.

¹² Zákon č. 94/1963 Sb., O rodině ve znění pozdějších předpisů.

místem využití této funkce jsou nemocnice, zařízení pro rizikovou mládež atp. Základním předpokladem pro tyto druhy ústavů je celkové zlepšení stavu klienta v porovnání se stavem při nástupu do zařízení. **Omezení, izolace a represe**, kdy primárním účelem této funkce je ochrana společnosti před lidmi, kteří ji vědomě či nevědomě ohrožují nebo poškozují. Tuto funkci využívají především ve věznicích a psychiatrických léčebnách. Oddělování těchto funkcí zdaleka není striktní, jelikož se v praxi často setkáváme se vzájemnými kombinacemi dvou i více uvedených funkcí.¹³

Ačkoliv se od sebe ústavní zařízení mohou v některých faktorech zásadně odlišovat, jako například důvod ústavního pobytu, věk klienta, specifikace zaměření ústavu či interními pravidly, lze mezi nimi nalézt několik společných znaků, které uvádí MATOUŠEK. **Výlučnost** je charakteristická pro zformovanou skupinu v ústavním zařízení, která nevznikla náhodně, ale její členy spojuje určitý společný problém, jehož řešení vyžaduje dočasnou izolaci od okolní společnosti. **Otevřenost skupiny**, kdy si všichni členové musejí navzájem důvěřovat a nebát se říct, co mají na srdci. Je velice důležité umět se s druhými podělit o své problémy, zejména o ty, které je spojují. **Podpora** je pro klienty velice důležitá. Musíme dbát na to, aby žádný ze členů nebyl vyřazován z kolektivu či naopak upřednostňován. Všichni by si měli navzájem poskytovat stejnou míru podpory, která v důsledku napomáhá lepšímu zvládnutí daného problému. **Indoktrinace**, která je znakem společného přesvědčení skupiny o zdroji problému. Klient má pocit, že příčina jeho problému nespočívá v něm samotném, nýbrž v jeho okolí.¹⁴

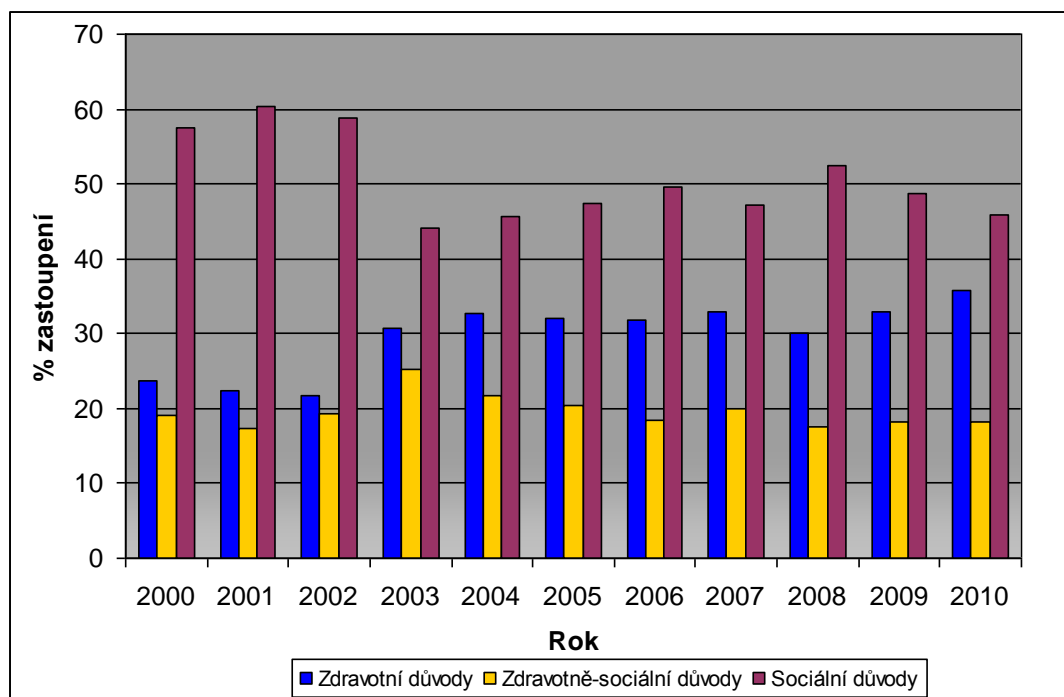
V ČR je ústavní péče zprostředkovávána třemi resorty (zdravotnictví, školství a práce a sociálních věcí), jejichž existence a provoz je zabezpečován příslušnými právními normami. „*Mají odlišnou právní úpravu, různý systém financování, odlišné metodické pokyny, různé požadavky na zaměstnance a jejich kvalifikaci*“.¹⁵ Ministerstva většinou nejsou zřizovateli daných institucí (ty jsou zřizovány kraji, obcemi, neziskovými organizacemi apod.), ale metodicky tyto zařízení vedou a kontrolují je. BUBLEOVÁ a kol. uvádějí zařízení spadající pod jednotlivé resorty. Pod resort **Ministerstva zdravotnictví** spadají **kojenecké ústavy a**

¹³ MATOUŠEK, Oldřich. *Ústavní péče*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999, s. 22.

¹⁴ MATOUŠEK, Oldřich. *Ústavní péče*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999, s. 60 – 61.

¹⁵ BUBLEOVÁ, Věduna, Lucie VRÁNOVÁ, Alena VÁVROVÁ a Jana FRANTÍKOVÁ. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o. s., 2011, s. 55.

dětské domovy pro děti do 3 let. Ty zprostředkovávají sociální, výchovnou a zdravotnickou péči. Legislativní ukotvení je v zákonu č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování. V první dekádě 21. století je zřejmé, že důvodem pobytu v kojeneckých ústavech převažují sociální příčiny (viz. Graf 1).

Graf č. 1 Vývoj struktury dětí přijatých do kojeneckých ústavů a dětských domovů pro děti do 3 let, dle důvodu přijetí¹⁶

Dalším resortem je **Ministerstvo školství**. Spadají sem **diagnostické ústavy**, do kterých se umisťují děti se soudem nařízenou ústavní výchovou. Pobyt v ústavu je zpravidla 8 týdnů, během kterých je u dětí provedeno komplexní vyšetření. Po celkovém vyšetření se děti navrátí zpět do rodiny, nebo jsou umístěny do jiného zařízení pro výkon ústavní výchovy. Diagnostické ústavy člení dle věku nebo pohlaví dítěte. Do **dětských domovů** se umisťují děti bez závažných výchovných problémů na základě nařízení ústavní výchovy, nebo vydáním předběžného opatření. Důvody umístění dětí jsou zobrazeny v tabulce 1. Věkové rozmezí dětí je zpravidla od 3 do 18 let, popřípadě do 26 let. Účelem dětských domovů je péče o děti s nařízenou ústavní výchovou a zajištění jejich vzdělávání ve školách, které jsou mimo areál dětského domova. Dalším typem zařízení jsou **dětské domovy se školou**, kde

¹⁶ Aktuální informace č. 18/2011 [online]. Praha: Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, 2011 [cit. 2012-04-22]. Dostupné z: <http://www.uzis.cz/category/tematicke-rady/zdravotnicka-zarizeni/kojenecke-ustavy-detske-domovy-dalsi-zarizeni-pro-deti>.

jsou umístěny děti od 6 let do ukončení povinné školní docházky. Umisťují se zde děti s nařízenou ústavní výchovou z důvodu vážných poruch chování, nebo s ochrannou výchovou. Vzdělávání dětí je zajištěno v základní škole, která je součástí areálu dětského domova. Posledním zařízením v resortu školství jsou **výchovné ústavy**. Děti v těchto zařízeních jsou starší 15 let a byla jim nařízena ústavní nebo ochranná výchova. U těchto dětí byly diagnostikovány závažné poruchy chování. Vzdělávání je zajištěno ve školách, které zřizuje výchovný ústav. Ústavy se zřizují odděleně pro děti s nařízenou ústavní výchovou a uloženou ochrannou výchovou. Všechna uvedená zařízení se řídí zákonem č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů.

Důvod	% zastoupení
Nedostatečná péče o dítě	66
Finanční situace rodiny	10
Rodiče nezvládají problémové chování dítěte	7
Sociální důvody rodiny	5
Alkohol v rodině	5
Týrání	4
Rodiče ve výkonu trestu odnětí svobody	3

Tabulka č. 1 Důvod umístění dítěte do dětského domova¹⁷

Posledním resortem je **Ministerstvo práce a sociálních věcí**, které zřizuje **domovy pro osoby se zdravotním postižením**. Právní úprava těchto zařízení spadá pod zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Zde jsou umístěny děti, které v rámci svého handicapu potřebují odbornou péči a pomoc druhé osoby.¹⁸

¹⁷ PTÁČEK, Radek, Hana KUŽELOVÁ a Libuše ČELEDVÁ. *Vývoj dětí v náhradních formách péče*. Vyd. 1. Praha: MPSV, 2011, s. 10.

¹⁸ BUBLEOVÁ, Věduna, Lucie VRÁNOVÁ, Alena VÁVROVÁ a Jana FRANTÍKOVÁ. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o. s., 2011, s. 55 – 57.

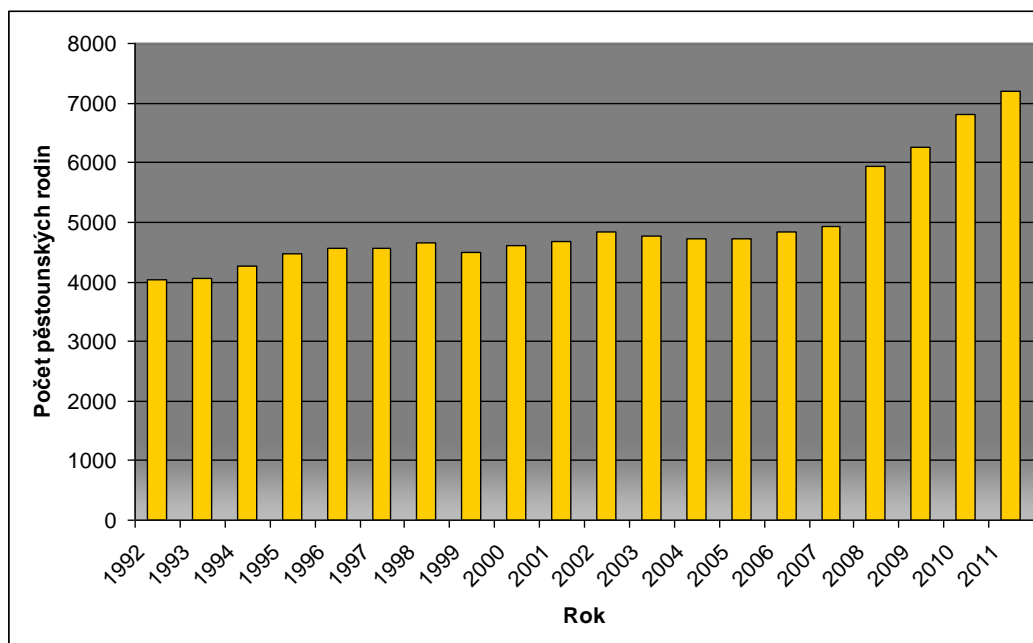
Shrnutí

Kapitola podává souhrnný přehled všech forem náhradní rodinné péče, jejich legislativní ukotvení a základní charakteristiku. Dále je zde popsán systém ústavní péče, jeho funkce, znaky a jednotlivá zařízení určená k výkonu ústavní výchovy.

2 PĚSTOUNSKÁ PÉČE V ČR

Pěstounskou péči můžeme přirovnat k mostu, který spojuje dva protější břehy řeky. Na jednom břehu stojí děti, které jsou již delší dobu umístěny v ústavním zařízení, a jejich šance na návrat do původní rodiny je minimální. Na druhém břehu jsou dospělí lidé, kteří chtějí do svého života přijmout dítě, o které se budou starat a kterému budou věnovat svou lásku a porozumění. Právě pěstounská péče je jednou z forem NRP, která může osudy těchto lidí spojit.

Podle statistik každým rokem narůstají počty dětí, které se ocitají bez rodinného zázemí a zažívají tak situaci, kdy se jejich domovem stávají ústavní zařízení. Jedním z možných řešení tohoto problému pro děti, které nejsou právně volné k osvojení, je svěření do pěstounské péče. Prvořadým úkolem u rodin, kde se tato situace vyskytuje, je však její sanace. Pro dítě je rodina primárním a nejdůležitějším zázemím v jeho dosud krátkém životě. Pokud se prostřednictvím sanace rodiny nepodaří situaci v rodině stabilizovat, je nutné, aby bylo dítěti umožněno vyrůstat v harmonickém prostředí, kde mu náhradní rodiče budou bez ohledu na genetickou spřízněnost poskytovat zázemí, lásku a pocit bezpečí. V grafu č. 2 můžeme pozorovat nárůst počtu pěstounských rodin v České republice od roku 1992 do roku 2011.

Graf č. 2 Vývoj počtu pěstounských rodin v ČR v letech 1992 – 2011¹⁹

¹⁹ *Vybrané statistické údaje o výkonu sociálně-právní ochrany dětí*[online]. Praha: MPSV, 2011 [cit. 2012-04-28]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/7260>.

2.1 Historie pěstounské péče

Historie pěstounské péče je velice zajímavá a rozsáhlá. První zmínky o osiřelých a opuštěných dětech můžeme zaznamenat již ve starověkých mýtech. Pěstounská péče se záměrně začala realizovat již v období **raného středověku**, kdy děti z městských rodin putovaly na venkov a ujímaly se jich najaté kojné či chůvy. Pokud dítě přežilo první dva roky svého života, tak bylo přijato zpět do své biologické rodiny. Kojné i chůvy dostávaly za svou péči o tyto děti zapláceno. Tuto formu péče o děti můžeme považovat jako prvotní pěstounskou péči vůbec. V průběhu **osvícenství** pak byly zřízeny nalezince. V tehdejší době byla tato forma ústavní péče považovaná za nejjednodušší řešení narůstajícího počtu sirotků. Život dítěte ve středověkých nalezincích nebyl vůbec jednoduchý, často se nedoživaly vysokého věku, veřejnost jimi pohrdala a finanční zabezpečení nebylo jednoduché. Proto bylo později mnoho nalezinců zrušeno. Ovšem právě nalezince byly ta zařízení, které jako první začaly pěstounskou péči poskytovat. Žadatelem se mohla stát zdravá, mentálně vyspělá žena, která často měla i své vlastní děti. Výše peněz, kterou po dobu pěstounské péče dostávala, se s narůstajícím věkem dítěte snižovala. Jakmile dítě dosáhlo 6. roku života, bylo posláno zpět do ústavu. Pro osiřelé děti byly také velice důležité sítě klášterů, které dětem poskytovaly útočiště a azyl. Jelikož dětí bez domova stále přibývalo, zřizovaly se sirotčince a další ústavní zařízení. Na **počátku 20. století** se péče o osiřelé děti začala formovat, a to jak po stránce finančního zajištění, tak zejména po stránce kontroly výkonu pěstounské péče. V tomto směru byl zřízen sirotčí fond, vznikaly Okresní komise pro péči o mládež a Česká zemská komise pro péči o mládež při Zemské školní radě. Na pěstouny, kteří chtěli o děti pečovat, byly kladeny zvláštní požadavky (např. bezúhonnost, stálé zaměstnání, dobrý zdravotní a psychický stav, trvalé bydliště a předpoklad poskytnout dítěti řádnou výchovu). Dalším významným obdobím pro pěstounskou péči byla doba **vzniku první republiky**. BUBLEOVÁ a MATĚJČEK v tomto období rozdělují pěstounskou péči na čtyři typy (nalezeneckou, řízenou a kontrolovanou Okresní péčí o mládež, pěstounskou péči v rodinných koloniích a pěstounskou péči dohodou mezi rodiči dítěte a pěstouny). Toto rozdělení se osvědčilo i v praxi a dalo tím základ pro dobře propracovaného systému pěstounské péče. Po **2. světové válce** byla veškerá pěstounská péče zrušena. Od roku 1950 byly hlavním cílem pro umístování osiřelých dětí ústavy a jejich kolektivní výchova. Jedinou možností pro děti v ústavní péči byla adopce, která však v té době nebyla tak častá. Mnoho odborníků se shoduje, že od této doby počty dětí v ústavních zařízeních jen stoupají. To, co bylo tehdejší politickou ideologií považováno za nejlepší pro celkový vývoj dětí, je dnes již vyvráceno a

popřeno. Mnoho studií a výzkumů prokázalo, že ústavní výchova zanechává v dítěti negativní vzpomínky a celkově má špatný vliv na správný psychologický vývoj. Tato forma péče je tedy nevhodným řešením vzniklé situace. Zařazení zpět do systému náhradní rodinné péče se pěstounská péče dočkala až v roce **1973**, kdy nabyl právní mocí zákon č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči. Tento zákon nyní nahrazuje zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.²⁰

2.2 Proces zprostředkování pěstounské péče

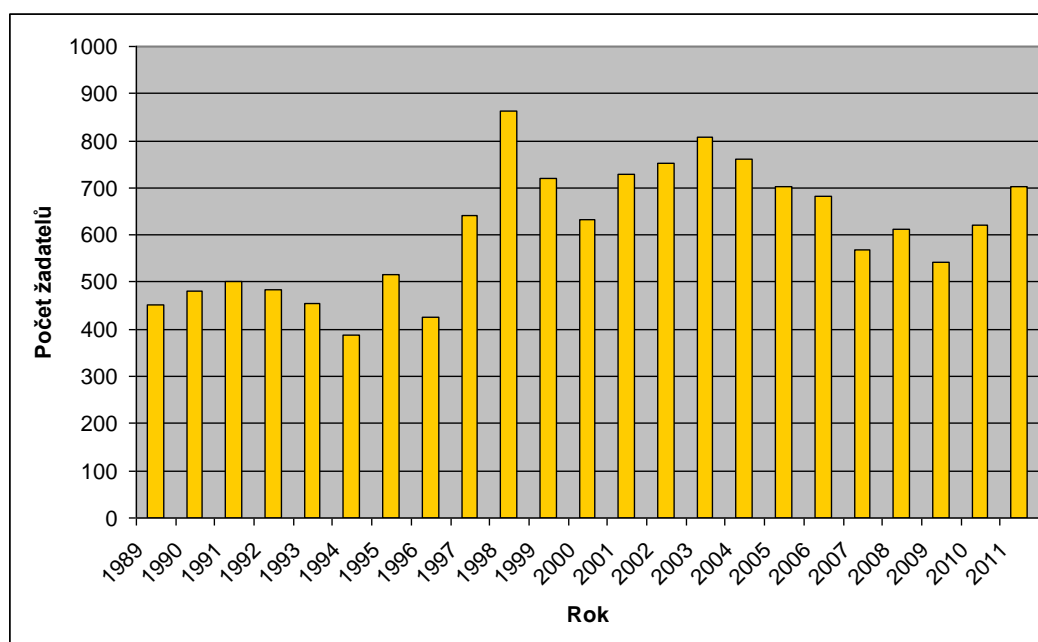
V ČR je pěstounská péče realizována pod záštitou Ministerstva práce a sociálních věcí (dále jen MPSV) a o svěřením dítěte do pěstounské péče rozhoduje soud. Celý proces zprostředkování je zakotven ve IV. Hlavě, zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Pěstounem se může stát fyzická osoba způsobilá k právním úkonům, kterou charakterizují zejména osobní - morální a zdravotní předpoklady, které budou prostřednictvím výchovy zajišťovat zdárný vývoj dítěte. Návrh na pěstounskou péči mohou podávat manželské páry, partneři, jednotlivci i homosexuální páry. Než ovšem k samotnému podání návrhu dojde, je velmi důležité celou situaci prodiskutovat se všemi členy rodiny a příbuznými. Každý člen rodiny by měl přijmout dítě za své. LUKEŠOVÁ tvrdí, že *„Náhradní rodina je rodina, která přejímá roli biologického rodiče. Důležitou součástí pro přijetí role náhradního rodiče je dostatečné zpracování tohoto handicapu. Jedině tehdy může být náhradní rodinná péče funkční kompenzací rodičovské role“*.²¹

V rámci této podkapitoly jsem kontaktovala sociální pracovníci Mgr. Petru KOVAŘÍKOVOU, vykovávající agendu NRP ve Slavkově u Brna. Prostřednictvím rozhovoru, který se uskutečnil dne 8.4.2012, uvedla postup při zprostředkování pěstounské péče ze strany obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Na otázku, jak by měl žadatel o pěstounskou péči postupovat, uvedla: *„První kroky žadatelů o NRP by měly směřovat na obecní úřad obce s rozšířenou působností v místě trvalého bydliště žadatelů, oddělení sociálně - právní ochrany dětí (oddělení péče o rodinu a děti). Zde žadatelům poskytneme poradenství týkající se zprostředkování NRP. Dále žadatelům předáváme nezbytné formuláře*

²⁰ BUBLEOVÁ, Věduna a Zdeněk MATĚJČEK. *K historii pěstounské péče*. In: MATĚJČEK, Zdeněk a kol. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999, s. 25 – 30.

²¹ LUKEŠOVÁ, Jaroslava. *Děti v náhradní rodinné péči a instituce*. In: *Sborník přednášek z 6. konference o náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Praha: JAN, 1999, s. 52 – 53.

k vyplnění a žádost o zařazení do evidence osob vhodných stát se pěstouny, seznámíme je s dalším úředním postupem a zodpovíme veškeré jejich dotazy. Sociální pracovník je nezbytným článkem v procesu zprostředkování NRP. Žadatelé jsou s námi v nepřetržitém kontaktu od podání žádosti až po samotný výkon pěstounské péče“. Celková bilance počtu žadatelů o pěstounskou péči od roku 1989 do roku 2011 je znázorněna v grafu č. 3. Jedná se o žadatele z celé České republiky za dané období.

Graf č. 3 Počet žadatelů v ČR v letech 1989 – 2011²²

Mgr. KOVAŘÍKOVÁ dále uvedla, že spisová dokumentace žadatelů musí obsahovat žádost o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli či pěstouny, hodnocení zaměstnavatele, lékařské vyšetření, všechny zprávy od odborných lékařů, dotazník pro žadatele o NRP, evidenční list žadatelů a dotazník pro žadatele o svěřeni dítěte do své péče. Žadatelé musí k žádosti také doložit občanské průkazy, rodné listy, oddací list, fotografie (velikost na občanské průkazy), případně společnou rodinnou fotografii, potvrzený příjem žadatele (může být součástí hodnocení zaměstnavatele) a pokud je žadatel osoba samostatně výdělečná činná nevyplňuje hodnocení žadatele, ale přinese poslední daňové přiznání. Nezbytným podkladem pro hodnocení žadatelů je písemná zpráva o jejich pověsti v místě bydliště (vypracovává obecní úřad), výpisy z rejstříků trestů žadatelů, případně, pokud

²² Vybrané statistické údaje o výkonu sociálně-právní ochrany dětí[online]. Praha: MPSV, 2011 [cit. 2012-05-01]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/7260>.

žadatelé mají již vlastní děti, zpráva ze školy. Uvedený postup také ve své knize definují GABRIEL a NOVÁK.²³ Sociální pracovník veškeré tyto zjištěné skutečnosti a informace zpracuje. Sociální pracovník po doložení všech požadovaných dokumentů ze strany žadatelů provede šetření v rodině, jehož součástí je i motivační rozhovor. Výstupem práce sociálního pracovníka je kompletní zpráva, která zahrnuje i stanovisko oddělení SPOD k podané žádosti (vyhovující či zamítavé včetně uvedení důvodu). Zkompletovanou spisovou dokumentaci žadatelů o NRP sociální pracovník následně postoupí na příslušný krajský úřad (do 30 dnů ode dne podání žádosti o zařazení žadatelů do evidence NRP).

Krajský úřad po obdržení kompletní spisové dokumentace provádí na základě zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, odborné posouzení žadatelů o NRP. Odborné posouzení se provádí dle §27 zákona SPOD a zahrnuje psychologické vyšetření a odborné přípravy k přijetí dítěte do rodiny. Pro účely zprostředkování pěstounské péče je od 1.6.2006 zřízen zvláštní orgán kraje, poradní sbor. **Poradní sbory** jsou složeny z odborníků z oblasti sociálně - právní činnosti, které jmenuje hejtman místně příslušného krajského úřadu (členy jsou sociální pracovníci, psychologové, lékaři, ředitelé ústavních zařízení). Poradní sbor doporučuje výběr vhodných žadatelů pro konkrétní dítě.²⁴ Než ovšem k výběru dojde, je nutné, aby byli žadatelé zařazeni do evidence osob vhodných stát se pěstouny. Žadatelé budou nejdříve pozváni k **psychologickému vyšetření**, které provádí psycholog příslušného krajského úřadu. Psychologické vyšetření je vázáno na metodické doporučení, které obsahuje popis odborného postupu při posuzování žadatelů o pěstounskou péči. Vyšetření by mělo obsahovat prostudování spisové dokumentace žadatelů, rozhovor se žadateli, využití diagnostických technik při vyšetření, vypracování diagnostických závěrů a písemné zprávy psychologa.²⁵ V rámci psychologických vyšetření bude žadatelům sděleno, zda se budou účastnit kurzu příprav či nikoliv. **Přípravy** jsou realizovány dle jednotného metodického pokynu skrze skupinu odborníků a lektorů (sociálních pracovníků, psychologů, pediatrů, pedagogů), kteří mají bohatou zkušenost a praxi

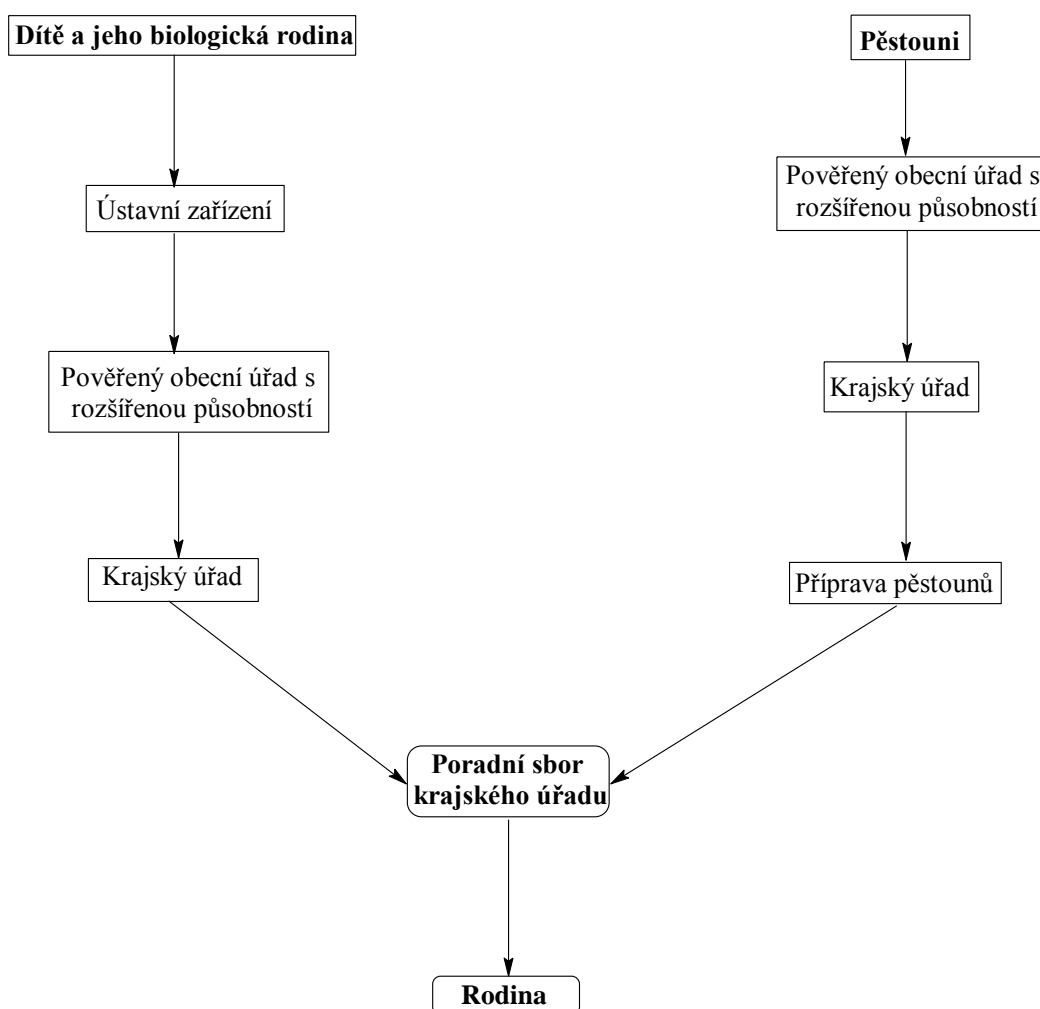
²³ GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2008, s. 74 - 79.

²⁴ BOŤOVÁ, Antonie a kol. *Náhradní rodinná péče a transformace systému péče o ohrožené děti v České republice*. Vyd. 1. Brno: Triada-Poradenské centrum o. s., 2008, s. 38.

²⁵ *Metodické doporučení MPSV č. 8/2009 k postupu a cílům psychologického vyšetření žadatelů o osvojení a pěstounskou péči*[online]. Praha: MPSV - odbor rodiny a dávkových systémů, 2009 [cit. 2012-05-02]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/9084>.

ve svém oboru. Na základě výstupních doporučení jak ze strany příprav budoucích pěstounů, tak i ze strany krajského úřadu a sociálního pracovníka SPOD, je po odborném posouzení vydáno rozhodnutí krajského úřadu o zařazení do evidence žadatelů o NRP. V případě kladného stanoviska krajského úřadu začíná pro žadatele tzv. čekací doba, kdy se hledá konkrétní a vhodné dítě. Poté čekají, až budou na základě celkového zhodnocení vybráni poradním sborem jako vhodní pěstouni konkrétního dítěte.²⁶

Proces zprostředkování pěstounské péče je přehledně zobrazen na obrázku 2.

Obrázek č. 2 Proces zprostředkování pěstounské péče²⁷

²⁶ Zákon č. 359/1999, O sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

²⁷ Vlastní

2.3 Příprava budoucích pěstounů

Odborná příprava je z právního hlediska definována §27 odst. 1 písm. b) zákona 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. V minulém století byly odborné přípravy zajišťovány okresními úřady, poté od roku 2002 přešla tato povinnost na obecní úřady obcí s rozšířenou působností. V současnosti odbornou přípravu zajišťují místně příslušné krajské úřady na základě metodického doporučení MPSV. Krajský úřad je způsobilý svěřit realizaci přípravy jiné fyzické či právnické osobě. V této věci pak krajské úřady na základě zákona č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže, ve znění pozdějších předpisů, vypisují výběrová řízení. „*Forma, obsah i rozsah odborné přípravy se v jednotlivých krajích v rámci České republiky liší v závislosti na realizátorovi přípravy, jeho vzdělání, zkušenostech, praxi a koncepci*“.²⁸ Odborná příprava je realizována jako skupinová, tudíž se zde mají možnost setkat lidé se stejným cílem, očekáváním ale i obavami. Občanské sdružení Trialog – Brno, které přípravy jako jedna z institucí realizuje, vymezuje časové rozpětí příprav na 2 měsíce, minimálně 51 hodin. Realizují se jak jednodenní, tak i víkendová setkání. U pěstounské péče se klade velký důraz, aby se pěstouni ztotožnili s faktem, že dítě, které přijde do jejich rodiny má svoji minulost a zejména biologické rodiče, kteří budou vždy významnou součástí jeho života. „*Výchozím a nenahraditelným předpokladem pro náhradní rodičovství (ne však předpokladem dostačujícím) jsou osobnostní kvality, v nichž stojí na předním místě psychická stabilita, altruismus, komunikativnost a prosociálnost. Významný je aktivní postoj k životu a světu, který nestojí a nepadá se získáním dítěte.*“²⁹ Mezi **hlavní cíle příprav** podle metodického doporučení řadíme poskytnutí dostatek informací o NRP, nastínění žadatelům budoucí fungování rodiny po příchodu svěřeného dítěte a získání dostatek informací pro hodnotící posouzení vhodnosti žadatelů stát se pěstouny, které zpracovává odborný pracovník. Prostřednictvím příprav by měly být prodiskutovány **tematické okruhy** zaměřené na charakteristiku dětí v NRP, sociálně-právní problematiku NRP, vývojovou psychologií dětí, psychologií rodičovství, řešení krizových situací, zdravotní hlediska NRP atd. Po skončení příprav je k osobě žadatele vypracována závěrečná vyhodnocující zpráva. Zodpovědný pracovník zajišťující realizaci přípravy zde kompletně shrne celkový přístup

²⁸ Odborná příprava budoucích pěstounů a osvojitelů: Koncepční a metodické poznámky [online]. Brno, 2009[cit. 2012-05-12]. Dostupné z: http://www.triada.centrum.cz/nrp/_Odborna_priprava.pdf

²⁹ ŠKOVIERA, Albin. *Dilemata náhradní výchovy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, s. 67.

žadatele a průběh přípravy. Žadatelé mají právo do své spisové dokumentace nahlížet a závěrečnou zprávu s pracovníkem prodiskutovat.³⁰

2.4 Svěření dítěte do pěstounské péče

V případě, kdy krajský poradní sbor vybere z evidence žadatelů vhodných pro NRP žadatele, kteří jsou doporučeni stát se pěstouny konkrétního dítěte zařazeného v evidenci příslušného krajského úřadu, musí krajský úřad neprodleně kontaktovat klíčové sociální pracovnice (na straně žadatelů i nezletilého dítěte). Sociální pracovnice, která vede dokumentaci žadatelů o NRP po obdržení rozhodnutí krajského úřadu obratem kontaktuje žadatele. V případě jejich trvajících zájmu o pěstounskou péči se obrátí žadatelé na příslušný krajský úřad. Zde proběhne informativní schůzka se zástupci krajského úřadu, na které jsou žadatelé seznámeni s aktuální situací dítěte, jeho rodinnou anamnézou. Dále je jim poskytnuta fotografie dítěte a jsou zodpovězeny případné dotazy. Žadatelé mají po domluvě s příslušným zařízením, které má dítě v péči, možnost osobně se s dítětem setkat. Setkání je realizováno za přítomnosti odborného pracovníka (např. pracovník orgánu SPOD, psycholog, pracovník daného zařízení, pracovník krajského úřadu apod.).³¹ Další postup pro svěření dítěte do pěstounské péče popsala v rozhovoru Mgr. KOVAŘÍKOVÁ. *„V případě, že se žadatelé rozhodnou převzít dítě do své péče, neprodleně opětovně kontaktují svoji klíčovou sociální pracovnici. S ní sepiší návrh na svěření dítěte do péče budoucích pěstounů. S tímto návrhem se dostaví k sociální pracovnici, která má v evidenci nezletilé dítě. Tato sociální pracovnice na základě sepsaného návrhu vydává rozhodnutí v dané věci (dle § 45b odst. 2, zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů). Vydáním rozhodnutí o převzetí dítěte do péče zahajuje příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností správní řízení. Účastníky správního řízení jsou mimo jiné i rodiče, pokud nebyli zbaveni rodičovské zodpovědnosti či předem nedali písemný souhlas se svěřením dítěte do péče náhradních rodičů. Náhradní rodiče si můžou převzít dítě z ústavního zařízení právě na základě vydaného rozhodnutí, které musí být pravomocné. V případech, kdy se protahuje správní řízení z důvodu obeslání zákonných zástupců dítěte, je možné, aby ředitel či jiný pověřený pracovník ústavního zařízení*

³⁰ Metodické doporučení MPSV č. 7/2009 k odbornému posuzování žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče[online]. Praha: MPSV - odbor rodiny a dávkových systémů, 2009 [cit. 2012-05-02]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/9084>.

³¹ GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2008, s. 93 - 94.

povolil pobyt dítěte v náhradní rodině. Dítě si náhradní rodiče dočasně převezmou do tzv. *hostitelské péče* (do doby právní moci na vydaném rozhodnutí).“ **Hostitelská péče** se realizuje poprvé nejvýše po dobu 14-ti kalendářních dnů, poté může být prodloužena na delší dobu. Po nabytí právní moci rozhodnutí o svěřeni dítěte do péče budoucích pěstounů následuje tzv. předpěstounská péče. **Předpěstounská péče** je stanovena na období 3 měsíců, kdy po celou tuto dobu má žadatel nárok na vyplácení dávek pěstounské péče. Během této doby je budoucí pěstoun povinen podat návrh na zahájení řízení o svěřeni dítěte do pěstounské péče. Pokud tak žadatel neučiní, pak rozhodnutí o dočasném svěřeni dítěte pozbývá právní účinnosti a dítě je navraceno do ústavního zařízení. Před rozhodnutím o svěřeni dítěte do pěstounské péče je soud povinen vyžádat si posudek ze strany orgánu SPOD o aktuální situaci v rodině žadatelů. Sociální pracovník provede šetření v rodině, z něhož kompletní zprávu poskytne místně příslušnému soudu. Soud v projednávané věci v rámci řádného řízení následně **vydá rozsudek** o svěřeni dítěte do pěstounské péče a vymezí práva a povinnosti k dítěti, které na pěstouna přecházejí.³²

Následná spolupráce mezi sociálním pracovníkem a rodinou pěstounů je další nezbytnou součástí **návazné péče**, která je součástí metodického doporučení. Po přijetí dítěte do rodiny provádí pracovník oddělení SPOD po dobu předpěstounské péče minimálně jednou za tři měsíce šetření v rodině. Cílem šetření je sledování adaptace svěřeného dítěte do pěstounské péče, celkový vývoj situace a zdravotní stav dítěte. Sociální pracovník s rodinou pracuje také po stránce terapeutické a snaží se proces začlenění optimalizovat. V tomto směru sociální pracovník spolupracuje s dalšími odborníky, poradnami a využívá dostupných sociálních služeb. Od doby pravomocného rozhodnutí o svěřeni nezletilého dítěte do pěstounské péče provádí orgán SPOD šetření v rodině prvního půlroku vždy jednou za 3 měsíce, následně jednou za měsíc.³³

Z právního hlediska může k **zániku pěstounské péče** dojít z důvodu dosažení zletilosti dítěte, úmrtím dítěte nebo pěstouna, vydání rozhodnutí soudu o zrušení pěstounské péče, rozvodem manželství.³⁴

³² GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2008, s. 96 – 97.

³³ *Metodické doporučení MPSV č. 5/2009 k návazné péči o náhradní rodinu po přijetí dítěte*. [online]. Praha: MPSV - odbor rodiny a dávkových systémů, 2009 [cit. 2012-05-02]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/9084>.

³⁴ Zákon č. 359/1999, O sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

2.5 Hmotné zabezpečení pěstounské péče

Pěstounská péče jako forma náhradní rodinné péče je z finančního hlediska podporovaná státem, a to v podobě čtyř dávek, které zabezpečují potřeby spojené s péčí o dítě. Všechny tyto dávky jsou stanoveny zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. Pěstouni mohou čerpat i další dávky státní sociální podpory, např. přídavek na dítě, rodičovský příspěvek.³⁵

Příspěvek při převzetí dítěte. Jedná se o jednorázovou dávku, jejímž účelem je podpora životní úrovně dítěte, které do pěstounské péče přichází. Peněžitá dávka by měla být použita na nákup potřebných věcí, které dítě bude po příchodu do rodiny nezbytně potřebovat. Výše příspěvku je stanovována v závislosti na věku dítěte.³⁶ Finanční rozdělení je uvedeno v tabulce 2.

Věk nezaopatřeného dítěte	Výše příspěvku při převzetí v Kč
do 6 let	8 000,-
6 – 15 let	9 000,-
15 – 18 let	10 000,-

Tabulka č. 2 Příspěvek při převzetí dítěte za rok 2012³⁷

Odměna pěstouna. Nárok na odměnu za výkon pěstounské péče má každý pěstoun po celou dobu kdy pečuje o dítě, až do jeho zletilosti. V případě, že je dítěti svěřenému do pěstounské péče poskytován příspěvek na úhradu potřeb dítěte i po dosažení zletilosti, pak po celou tuto dobu má pěstoun nárok na čerpání odměn. Na tuto dávku má pěstoun nárok každý kalendářní měsíc. Finanční částka je daná peněžní sumou uváděnou jako životní minimum vynásobenou počtem dětí svěřených do péče pěstouna. Mezi další odměny lze zařadit odměnu pěstouna, ve zvláštních případech, pokud má pěstoun ve své péči svěřeny více než 3 děti, nebo alespoň jedno dítě závislé na pomoci jiné fyzické osoby (II-IV stupeň). Pro uznání této dávky je

³⁵ Vlastní, ze zákona č. 117/1995 Sb., O státní sociální podpoře ve znění pozdějších předpisů.

³⁶ BUBLEOVÁ, Věduna, Jana FRANTÍKOVÁ a Lucie VRÁNOVÁ. *Základní informace pro pěstounskou péči a péči poručníka*. Vyd. 1. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o. s., 2011, s. 32.

³⁷ Vlastní, ze zákona č. 117/1995 Sb., O státní sociální podpoře ve znění pozdějších předpisů.

podmínkou, že pěstoun není výdělečně činný po celý jeden kalendářní měsíc. V těchto případech výše peněžité odměny narůstá.³⁸ Výše příspěvků jsou uvedeny v tabulce 3.

Počet dětí v pěstounské péči	Výše odměny pěstouna v Kč měsíčně
1	3 410,-
2	6 820,-
3	18 755,-
4	20 460,-
1 dítě závislé na pomoci jiné osoby ve stupni II., III., IV.	21 313,-

Tabulka č. 3 Odměny pěstouna za rok 2012³⁹

Příspěvek na zakoupení motorového vozidla. Nárok na příspěvek má pouze pěstoun, který má ve své péči svěřeny nejméně čtyři děti. Pěstoun nesmí vozidlo využívat pro výdělečnou činnost. Výše příspěvku činí 70% z pořizovací ceny vozidla, nejvýše však 100 000 Kč.⁴⁰

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Tato dávka náleží dítěti, vyplácena je ovšem pěstounovi. Příspěvek se vyplácí každý měsíc, i po dovršení zletilosti dítěte, nejdéle však do dovršení 26. roku dítěte. Podmínkou se stává nezaopatřenost dítěte, které nadále žije ve společné domácnosti s pěstounem. Výše příspěvku činí 2,3 násobek životního minima dítěte. V případě svěřeni zdravotně postiženého dítěte do pěstounské péče se koeficient, kterým se životní minimum násobí, zvyšuje. Výši příspěvku znázorňuje tabulka 4.

Základní podmínkou pro uznání všech uvedených dávek je trvalý pobyt pěstouna na území ČR. Pěstoun je pro čerpání dávek povinen podat žádost na místně příslušný úřad práce, dle jeho trvalého bydliště. Lhůty pro vyřízení žádostí jsou řešeny v souladu se zákonem č. 500/2004 Sb., správního řádu, ve znění pozdějších předpisů.⁴¹

³⁸ Zákon č. 117/1995 Sb., O státní sociální podpoře ve znění pozdějších předpisů.

³⁹ Vlastní, ze zákona č. 117/1995 Sb., O státní sociální podpoře ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁰ Zákon č. 117/1995 Sb., O státní sociální podpoře ve znění pozdějších předpisů.

⁴¹ BUBLEOVÁ, Věduna, Jana FRANTÍKOVÁ a Lucie VRÁNOVÁ. *Základní informace pro pěstounskou péči a péči poručníka*. Vyd. 1. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o. s., 2011, s. 30 – 33.

Nezaopatřené dítě ve věku	zdravé dítě	Ve stupni závislosti I.	ve stupni závislosti II.	ve stupni závislosti III. nebo IV.
	koef. 2,30	koef. 2,35	koef. 2,90	koef. 3,10
do 6 let	4 002,-	4 089,-	5 046,-	5 394,-
od 6 do 15 let	4 922,-	5 029,-	6 206,-	6 634,-
od 15 do 26 let	5 635,-	5 758,-	7 105,-	7 595,-

Tabulka č. 4 Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte v pěstounské péči podle věku a zdravotního stavu dítěte (stupně závislosti dítěte na pomoci jiné osoby) měsíčně v Kč za rok 2012⁴²

Shrnutí

Kapitola se zaměřuje na celý průběh pěstounské péče od podání žádosti o zařazení do evidence osob vhodných stát se pěstouny, až po svěřením dítěte do pěstounské péče. Celý proces je chronologicky uspořádán a popisuje všechny náležitosti, které musí pěstounská péče splňovat v návaznosti na právní normy. V závěrečné podkapitole podávám aktuální přehled o výši hmotného zabezpečení, které pěstouni během výkonu pěstounské péče čerpají.

⁴² Vlastní, ze zákona č. 117/1995 Sb., O státní sociální podpoře ve znění pozdějších předpisů.

3 PROFESIONÁLNÍ PĚSTOUNSKÁ PÉČE

Česká republika je dlouhodobě kritizována za vysoký počet dětí umístěných do ústavní péče. Velké procento dětí, které nedostaly možnost začít nový život v náhradní rodině, opouští ústavní zařízení až po dosažení zletilosti. Připravovaná transformace systému péče o ohrožené děti má za cíl posílit náhradní rodinnou péči oproti dosud nejvíce využívané formě ústavní péče. Děti, které se ocitnou v těžké životní situaci tak budou mít mnohem větší šanci na zachování plnohodnotného rodinného života či zpětného navrácení do rodiny.

Mnoho evropských zemí, které se taktéž potýkaly s obdobným problémem přepřehování ústavních zařízení, zavedly novou formu náhradní rodinné péče – profesionální či terapeutickou pěstounskou péči (dále jen PPP). V České republice tato forma pomoci chybí. Hlavním smyslem PPP je péče o děti, které vyžadují krátkodobý, nebo dlouhodobý pobyt mimo biologickou rodinu. Během doby, kdy bude dítě svěřeno do péče profesionálních pěstounů, se u něj stanoví diagnózy, které povedou k řešení dané situace. V zahraničí je PPP ověřeným a velmi často využívaným řešením péče o ohrožené děti a rodiny. Do současnosti bylo provedeno mnoho výzkumů a srovnávacích studií v zahraničí i v ČR. Vše nasvědčuje tomu, že PPP by mohla být funkční a zlomovou formou v péči o ohrožené děti. Cílem PPP je prevence ústavní výchovy, práce s dítětem, sanace původní rodiny a především jednání v nejlepším zájmu dítěte.⁴³ **Význam profesionální rodiny** podle BUBLEOVÉ spočívá v zabezpečení celodenní péče o dítě, kdy jsou naplněny jeho individuální potřeby a styl života se co nejvíce podobá životu v běžné rodině, dítě vyrůstá v rodinném prostředí, které má pozitivní vliv na jeho vývoj. V rodinném prostředí si dítě vytváří a buduje vztahy a vazby, což je velmi důležité pro jeho zdárný psychický i sociální vývoj, přirozeným a nenásilným způsobem si dítě osvojuje vzory rodinných rolí. Do jedné rodiny lze umístit i skupinu sourozenců, což vede k zachování původních sociálních vazeb.⁴⁴

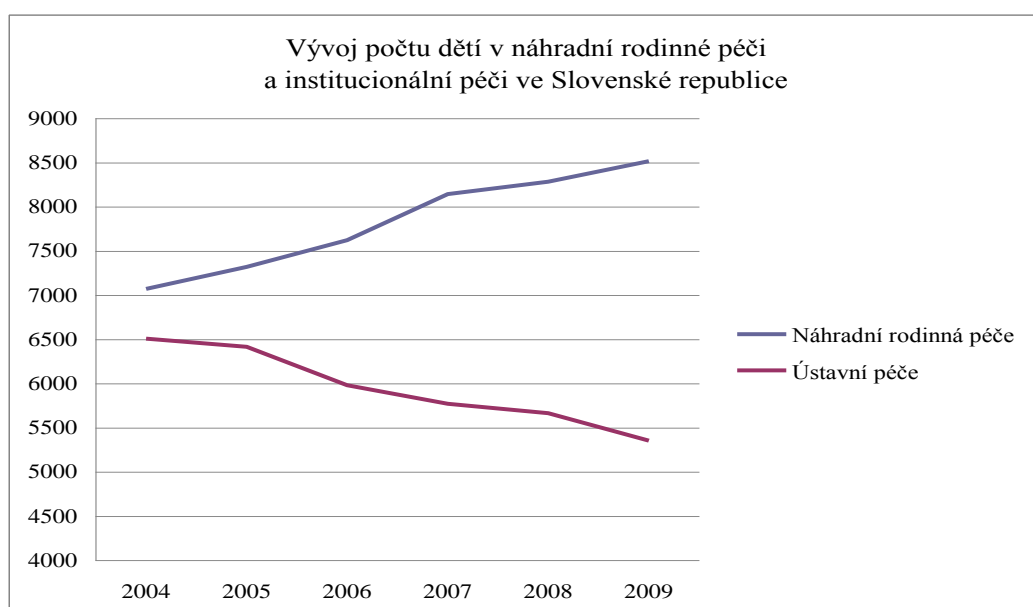
PPP je určena především dětem, jejichž rodiče po určitou dobu nemohou ze závažných důvodů pečovat o dítě, ale je velká šance, že se dítě bude moci zpět do rodiny vrátit. Dětem, které nejsou právně volné k osvojení a řešení jejich situace je na delší dobu.

⁴³ BUBLEOVÁ, Věduna et al. *Mezinárodní srovnání přístupů a forem realizace pěstounské péče se zřetelem k využití profesionálních pěstounů při řešení situace ohroženého dítěte a reintegrace rodiny*. Vyd. 1. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2002, s. 3.

⁴⁴ Tamtéž, s. 35.

3.1 Profesionální pěstounská péče na Slovensku

„Profesionálna náhradná výchova v rodine“ je oficiálnym názvom formy náhradní rodinné péče, která se na Slovensku vyvíjí od roku 1993. Právní ukotvení nalezneme v zákoně č. 279/1993 Z. z. o školských zariadeniach, zákoně č. 195/1998 Z. z. o sociálnej pomoci, ve znění pozdějších předpisů a ve vyhlášce Ministerstva práce sociálních věcí a rodiny Slovenské republiky č. 198/98 Z. z. Meziresortní roztržitost byla postupem času překonána a mohl tak vzniknout jednotný systém péče o ohrožené děti.⁴⁵ Poměr dětí v náhradních rodinách a v ústavní péči je přehledně uspořádán v grafu 4.

Graf č. 4 Vývoj počtu dětí v náhradní rodině a v ústavní výchově na Slovensku⁴⁶

PPP zaujímá v systému náhradní rodinné péče velmi specifické místo, jelikož její výkon spadá pod ústavní péči, ale přitom je zachována podstata náhradního rodičovství. Profesionální pěstouni jsou zaměstnanci dětských domovů a péči o děti s nařízenou ústavní výchovou provádějí buď v bytech či domech dětských domovů, nebo ve vlastním domě. O svěřením dítěte do péče pěstounů tak nerozhoduje soud, ale ředitel příslušného zařízení pro

⁴⁵ MATEJ, Vladislav. *Skúsenosti so zavádzaním profesionálnej výchovy na Slovensku*. In: *Sborník prednášok z 6. konferencie o náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Praha: JAN, 1999, s. 163.

⁴⁶ Vývoj počtu dětí v ústavnej starostlivosti a v náhradnej rodinnej starostlivosti na Slovensku. *V zájmu dítěte* [online]. 2011 [cit. 2012-06-01]. Dostupné z: <http://vzd.cz/vyvoj-poctu-deti-v-ustavnej-starostlivosti-v-nahradnej-rodinnej-starostlivosti-na-slovensku>.

výkon ústavní péče. Pravomoci tedy nenáleží pěstounům, ale řediteli zařízení. Počet dětí na jednoho pěstouna je omezen na tři. Práva a povinnosti, které s výkonem této profese souvisejí, jsou zakotveny v zákoníku práce.⁴⁷ **Hlavním cílem** umístění těchto dětí do PPP je jejich návrat do biologické rodiny. Tato priorita se v poslední době daří a děti jsou navraceny do původního prostředí sanované rodiny.⁴⁸ Již v roce 1995 realizovalo 6 pěstounských rodin výkon profesionální pěstounské péče, jejíž vznik podpořila především nestátní organizace **Návrat**. Toto občanské sdružení vzniklo v roce 1993 a od té doby podporuje pomoc ohroženým dětem a jejich rodinám. Také na základě akreditace Ministerstva práce, sociálních věcí a rodiny od roku 2001 realizuje přípravy pro budoucí profesionální pěstouny, které i na Slovensku, stejně jako u nás, spadají pod krajské úřady. Dále provádí sociální poradenství a poskytuje komplexní služby v oblasti sanace rodiny, náhradního rodičovství a práce s profesionálními pěstouny.

Profesionálním rodičem se může stát jakákoliv fyzická osoba, nebo manželé, pokud mají zájem tuto profesi vykonávat. Stejně jako u naší běžné pěstounské péče musí v první řadě navštívit Úřad práce, sociálních věcí a rodiny v místě trvalého bydliště, kde podá žádost o profesionální pěstounství. Při žádosti musí předložit požadované dokumenty a vyplnit dotazníky pro žadatele. Celým procesem je provází sociální pracovnice, která později v rodině provede sociální šetření, vypracuje kompletní zprávu a spolu s doloženými dokumenty odešle žádost na krajský úřad. Žadatelé jsou vyšetřeni prostřednictvím psychologických testů a pohovorů zaměřených na jejich osobnost. Poté je čekají přípravy, jejichž náplň uvádím v příloze č. 1. Pokud žadatelé splní všechny podmínky stanovené pro výkon profesionálního pěstouna, jsou zapsáni do evidence žadatelů vhodných pro výkon náhradní rodinné péče.⁴⁹ Náplň příprav profesionálních pěstounů na Slovensku je uvedena v příloze 2.

⁴⁷ ŠKOVIERA, Albín. *Trendy náhradnej výchovy*. Bratislava: Petrus, 2007, s. 60 – 61.

⁴⁸ BUBLEOVÁ, Věduna et al. *Mezinárodní srovnání přístupů a forem realizace pěstounské péče se zřetelem k využití profesionálních pěstounů při řešení situace ohroženého dítěte a reintegrace rodiny*. Vyd. 1. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2002, s. 3 – 4.

⁴⁹ MATEJ, Vladislav, et al. *Profesionálny rodič, alebo guľatá kocka, Sprievodca profesionálnou náhradou výchovou v rodine*. Bratislava : O.s. Návrat, 2000, s. 78.

3.2 Profesionální pěstounská péče v ČR

Ze všech forem náhradní rodinné péče v ČR je PPP neblíže **pěstounská péče na přechodnou dobu** (dále jen PPPD). PPPD je určena především nejmladším dětem, které po určitou dobu nemohou ze závažných důvodů vyrůstat ve své biologické rodině a umístění v ústavním zařízení by pro ně radikální změnou. Je proto důležité využívat všech alternativních forem náhradní rodinné péče, které nám naše legislativa nabízí. Srovnání rozdílů ve vývoji dětí v péči ústavních zařízení a náhradní rodiny je přehledně zobrazeno v tabulce 5. PPPD je zakotvena v § 45a, zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, v metodickém doporučení MPSV a ve stávajícím systému se objevuje od 1. 6. 2006. O svěřeni dítěte do PPPD rozhoduje soud na návrh orgánu SPOD. Dítě je svěřeno pěstounům, kteří jsou zařazeni do evidence osob vhodných k výkonu PPPD. Pokud tak soud rozhodne, ze zákona je povinen každé tři měsíce přezkoumat, zda je situace v rodině stejná, nebo jestli se dítě může do biologické rodiny opět vrátit. Je nutné, aby si soud vyžádal zprávu od místně příslušného orgánu SPOD, který je s rodinou v častém kontaktu a pomáhá jí situaci řešit. Vyživovací povinnost nadále náleží rodičům, kteří mají rodičovskou zodpovědnost k dítěti.⁵⁰ **Metodické doporučení** dále uvádí, že pěstouni, kteří PPPD vykovávají, jsou odborně připraveni, pravidelně by měli být školeni a supervidováni. Pěstouni na přechodnou dobu mají také povinnost pracovat jak s biologickou rodinou dítěte, tak i odborníky zabývající se sanací rodin, aby se dítě mohlo do původní rodiny postupem času vrátit. Na pěstouny jsou kladeny vysoké nároky, hlavně po psychické stránce. Musí se sžít s faktem, že dítě je u nich jen na určitou dobu a že je dítě později opustí. Tato skutečnost je pro většinu lidí nemyslitelná. S tímto faktem také souvisí finanční ohodnocení práce. PPPD je financována vyššími částkami, než běžná pěstounská péče a navíc pěstoun na přechodnou dobu pobírá dávky i v době, kdy o žádné dítě nepečuje.⁵¹

Mgr. KOVAŘÍKOVÁ v rámci PPPD uvedla, že v případě transformace systému péče o ohrožené děti budou probíhat realizace pilotních projektů, které se zaměří na alternativní formy náhradní rodinné péče. Zásadní formou zde bude právě PPPD, která se stane stěžejním

⁵⁰ MPSV. *Pěstounská péče na přechodnou dobu pro nejmladší děti*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011, s. 24.

⁵¹ *Metodické doporučení MPSV č. 6/2009 k pěstounské péči na přechodnou dobu*. [online]. Praha: MPSV - odbor rodiny a dávkových systémů, 2009 [cit. 2012-05-02]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/9084>.

bodem pro vyzkoušení systému příprav, vyhledávání náhradních rodičů a celkové provázanosti služeb zaměřujících se na rodiny s dětmi.

Specifika péče	Kojenecký ústav		Pěstounská péče na přechodnou dobu	
		Následek		Následek
Intenzita kontaktu dospělého s dítětem	nedostatečná	opožďení vývoje ve všech oblastech	dostatečná	podpora vývoje ve všech oblastech
Individuální péče	nedostatečná, jen v některých případech, omezený čas na jedno dítě	opožďení vývoje ve všech oblastech	dostatečná	podpora vývoje ve všech oblastech
Vztahy	nemožnost zažít oboustranné vzájemné vztahy dítěte s dospělým	opožďení v socioemočním vývoji	podpora vzájemných vztahů dítěte a dospělého	podpora socioemočního vývoje, poskytnutí pocitu bezpečí, citového zázemí
Variabilita a intenzita podnětů	nedostatečná	opožďení intelektového a motorického vývoje	dostatečná	podpora intelektového a motorického vývoje
Charakter prostředí	ústavní	omezená podpora vývoje na zajištění základních biologických potřeb	rodinná struktura	podpora socioemočního vývoje, chápání rodinné struktury, pocitu bezpečí

Tabulka č. 5 Srovnání kojeneckých ústavů a PPPD⁵²

Hlavním cílem transformace je snížit počet dětí v ústavních zařízeních, sjednocení systému péče o ohrožené děti, zvýšení kvality péče o ohrožené děti. Transformace by v ČR měla probíhat postupně, a to až 10 let. Do praxe budou zavedeny nové metodické pokyny péče o ohrožené děti. Budou se hledat noví profesionální pěstouni, kteří vytvoří záchrannou síť pro děti v nouzi. PPP bychom i nadále měli chápat jako státem řízenou a kontrolovanou formu náhradní rodinné péče, která zajišťuje hmotné zabezpečení nejen dítěti, ale i profesionálním pěstounům. Hlavní role státu by měla zůstat zachovalá v celém procesu PPP. Stát by si měl

⁵² MPSV. *Pěstounská péče na přechodnou dobu pro nejmladší děti*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011, s. 23.

zachovat všechny své pravomoci při rozhodování výběru, posuzování, zprostředkování a kontroly profesionálních pěstounů. Díky tomuto kritériu se bude PPP v ČR výrazně lišit od systému na Slovensku. O PPP nebude rozhodovat ředitel zařízení, ale všechna pravomocná rozhodnutí budou náležet soudu. O umístění dítěte bude výhradně rozhodovat soud.⁵³ „Cílem každého umístění je návrat do původní rodiny. Pokud to nebude možné, je potřeba vytvořit podmínky, aby dítě mělo s rodiči pravidelný kontakt, a to i v případech, kdy se rodiče s velkou pravděpodobností nebudou moci o dítě postarat a zajišťovat mu každodenní péči“.⁵⁴ BUBLEOVÁ rozděluje PPP na **Krátkodobou PPP**, která je vhodná zejména v situacích akutní rodinné krize nebo náhlé hospitalizace rodičů nebo rodiče, kdy není možnost svěřeni dítěte příbuznému. Délka trvání toto typu může být od několika dnů až po několik měsíců, kdy jejím záměrem je minimalizování možného vystavení dítěte obtížím či poskytnutí mu ochrany. V průběhu celé péče by mělo dojít k diagnóze a určení prognózy pro nápravný a rehabilitační program. Je zde také možnost, že krátkodobá PPP následně přejde v dlouhodobou. **Dlouhodobá PPP** se realizuje v případě, kdy nelze za časový úsek trvání krátkodobé PPP vyřešit nastalé problémy. Doba trvání tohoto typu je výrazně delší a může v mnohých případech trvat i několik let. Vhodná je v situacích dlouhodobé indispozice rodičů, nebo pokud jsou oba či jeden rodič ve výkonu trestu.⁵⁵ Porovnání krátkodobé a dlouhodobé PPP je zobrazeno v tabulce č. 8.

Velmi diskutované téma týkající se této problematiky je také uzavírání kojeneckých a jiných ústavních zařízení. Je zřejmé, že s ubývajícím počtem dětí v ústavní péči (podle předpokladů odborníků po zavedení PPP), bude kapacita jednotlivých zařízení nenaplněná, a proto se budou muset uzavírat. Odborníci, kteří v těchto zařízeních pracují ovšem o své místo nepřijdou, ale jejich práce bude přenesena do terénu a zaměřena na péči o ohrožené děti. V současné době není v ČR dostatek pěstounských rodin, proto je velice důležité, aby k zákazu umístování dětí do ústavní péče docházelo postupně a nebylo nahrazeno uspěchaně.

⁵³ BUBLEOVÁ, Věduna et al. *Mezinárodní srovnání přístupů a forem realizace pěstounské péče se zřetelem k využití profesionálních pěstounů při řešení situace ohroženého dítěte a reintegrace rodiny*. Vyd. 1. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2002, s. 34 – 35.

⁵⁴ ŠIMEK-HYBLER, Ivanka. *Psychologická dimenze udržování a podpory vztahu mezi rodičem a dítětem separovaným od rodiny*. In: *Dítě mezi rodinou a institucemi*. Praha: STŘEP, 2007, s. 19.

⁵⁵ BUBLEOVÁ, Věduna et al. *Mezinárodní srovnání přístupů a forem realizace pěstounské péče se zřetelem k využití profesionálních pěstounů při řešení situace ohroženého dítěte a reintegrace rodiny*. Vyd. 1. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2002, s. 35 – 36.

„Pokud by tato forma péče nahradila kojenecké ústavy, bylo by do značné míry zažehnáno riziko deprivacních projevů. Jedná se o jedinou formu prevence citové deprivace, která současně respektuje práva biologické matky (rodičů), přitom ale umožňuje vytvoření specifického citového příklonu a pocitu bezpečného světa.“⁵⁶

Kritéria	Doporučení
Krátkodobá PPP: max. počet dětí v PPP max. počet vlastních dětí (nejsou podmínkou u žádného typu PPP) max. délka pobytu dítěte v PPP	1 – 2 děti 1 – 4 (5) dětí do 1 roku
Dlouhodobá PPP: max. počet dětí v PPP max. počet vlastních dětí max. délka pobytu dítěte v PPP	2 – 3 děti 1 – 3 děti do 18 – 26 let (po dovršení 18 roku na základě přání a souhlasu dítěte)

Tabulka č. 6 Porovnání kritérií a doporučení obou typů PPP⁵⁷

3.3 Návrh legislativního zakotvení

Pro zavedení nové formy náhradní rodinné péče, PPP, je nutné novelizovat zákony, které se dotýkají náhradního rodičovství. Novela se bude týkat zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře a především zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Právě novelizace zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, by měla být stěžejní pro vymezení kritérií a stanovení postupu PPP. Dále je pro realizaci PPP nezbytné vytvořit metodický pokyn či vyhlášku MPSV. Vztah, mezi profesionálními pěstouny a pracovníky orgánu SPOD, bude upraven smlouvou, která bude zajišťovat právní vztah mezi rodinou a orgánem SPOD, typ a dobu trvání PPP, hmotné

⁵⁶ ZEZULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, s. 174.

⁵⁷ BUBLEOVÁ, Věduna et al. *Mezinárodní srovnání přístupů a forem realizace pěstounské péče se zřetelem k využití profesionálních pěstounů při řešení situace ohroženého dítěte a reintegrace rodiny*. Vyd. 1. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2002, 37 s.

zabezpečení rodiny a přijatého dítěte, materiálně-technické zajištění pro výkon PPP, asistenční služby a práva a povinnosti profesionálních pěstounů.⁵⁸

Jelikož bude PPP považována, díky své náročnosti a pohotovosti pěstounů „24 hodin“ denně, za povolání na plný úvazek, je nutné tento pracovní poměr zapracovat také do zákoníku práce. Tato otázka je zatím nedořešená a bude vyžadovat ještě další legislativní úpravy. Mnoho odborníků k navrhované verzi novely zákona č. 359/199 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí uvedlo věcné připomínky, které budou v rámci legislativního procesu diskutovány a následně i zohledněny ve finálním znění novely.

3.4 Příprava profesionálních pěstounů

Zhruba před rokem, prostřednictvím médií, započal masivní nábor profesionálních pěstounů. Pro efektivní start celé transformace je zapotřebí mnoho spolehlivých a vyškolených pěstounů, kteří budou moci začít PPP realizovat. Kritéria pro **výběr profesionálních pěstounů** jsou totožná jako pro jiné žadatele o pěstounskou péči nebo osvojení. Také předpoklady, které by žadatel měl splňovat, jsou nastaveny obdobně. Mgr. KOVAŘÍKOVÁ uvedla, že žadatel o profesionální pěstounskou péči nejdříve zamíří na místně příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností, kde podá žádost o zařazení do evidence osob vhodných stát se profesionálními pěstouny. Proběhne sociální šetření v rodině a sběr příslušných podkladů a dokladů, ze kterých sociální pracovník vypracuje kompletní spisovou dokumentaci. Žádost je postoupena na místně příslušný krajský úřad, kde se posuzuje (psychologické vyšetření a přípravy). Délka příprav, které realizuje o.s. Trialog – Brno, se od příprav běžných pěstounů liší navýšením hodinové dotace, a to z 51 hodin na 73 hodin. Ing. Hana JURAJDOVÁ, která je vedoucí programu náhradní rodinné péče v poradenském centru Trialog, mi poskytla dne 10.5.2012 rozhovor, ve kterém k přípravám uvedla: *„Neexistuje jednotná metodika pro realizaci příprav, čili se průběh příprav u jednotlivých institucí může lišit. MPSV vydalo pouze metodické doporučení, což je dle mého názoru nedostačující. Zodpovědnost za metodickou podporu mají zejména krajské úřady, které v současné době sami nevědí, jak postupovat. Dále je důležitá realizace dalších nástavbových kurzů pro PPP, které se mimo základních okruhů zabývají především komunikací a spoluprací s biologickou rodinou, komunikací s blízkými příbuznými, komunikací s úřady – zejména sociálními pracovníky, školskými a zdravotnickými zařízeními,*

⁵⁸ Tamtéž

sebezpoznaním, prací s celou rodinou, rolí náhradního rodiče v životě dítěte, řešením krizových situací a ochotou spolupracovat a vyhledávat odbornou pomoc.“

3.5 Hmotné zabezpečení

S transformací systému péče o ohrožené děti formálně přecházejí všechny dávky pěstounské péče ze zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů do novelizovaného zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Typy dávek, které jsou pěstounům uznány, zůstávají stejné, v některých případech se ovšem mění jejich výše. Výše dávek se již nadále nebude odvíjet od životního minima, jako dosud. Dávky se pěstounům budou vyplácet každý měsíc na místně příslušném úřadu práce. Zásadní změnou je také zrušení nároku na odměnu pěstouna, která náleží osobě pečující nebo osobě v evidenci, která je rodičem nebo prarodičem otce nebo matky svěřeného dítěte.

Odměna pěstouna. Nárok na odměnu pěstouna vzniká pěstounovi a dalším osobám při splnění zákonem stanovených podmínek. Odměna bude posuzována jako plat pro účely odvádění daně z příjmů fyzických osob, pojistného na sociální zabezpečení a pojistného na všeobecné zdravotní pojištění. Změna nastává také u PPP, kdy profesionální pěstoun bude mít na odměnu nárok po celou dobu zařazení do evidence osob vhodných vykonávat profesionální pěstounskou péči, a to i v době, kdy nebude pečovat o žádné dítě.⁵⁹ Srovnání navrhovaných výší odměn nabízí tabulka 7.

Počet dětí v pěstounské péči	Výše odměny pěstounské péče v Kč měsíčně	Výše odměny PPP v Kč měsíčně
1	8 000,-	20 000,-
2	12 000,-	20 000,-
3	20 000,-	20 000,-
4 a více	Za každé další dítě + 4 000,-	
1 dítě závislé na pomoci jiné osoby ve stupni II., III., IV.	20 000,-	24 000,-

Tabulka č. 7 Rozdíl výše odměn pěstounské péče a PPP po novelizaci zákona o SPOD⁶⁰

⁵⁹ Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a některé další související zákony. *Knihovna připravované legislativy* [online]. 2012 [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: <http://eklep.vlada.cz/eklep/page.jsf>.

⁶⁰ Vlastní

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Všechny děti, které budou soudem svěřeny do pěstounské péče, PPP, předpěstounské péče nebo do péče poručníka, budou mít nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte, a to ve výši pevné částky. Částka se může měnit v případě péče o osobu závislou na péči jiné fyzické osoby, kdy bude upravena podle stupně závislosti. Přehled výše příspěvků je zobrazen v tabulce č. 8.

Současný stav			Navrhovaná právní úprava		
Věk dítěte	Zdravotní stav	Výše příspěvku	Věk dítěte	Zdravotní stav	Výše příspěvku
Do 6	zdravé dítě	3 680	Do 6	zdravé dítě	3 680
Do 6	dlouhodobě nemocné	3 760	Do 6	stupeň závislosti I	4 000
Do 6	dlouhodobě zdravotně postižené	4 640	Do 6	stupeň závislosti II	4 400
Do 6	dlouhodobě těžce zdravotně postižené	4 960	Do 6	stupeň závislosti III	4 800
=	=	=	Do 6	stupeň závislosti IV	5 200
6 – 15	zdravé dítě	4 508	6 - 12	zdravé dítě	4 508
6 – 15	dlouhodobě nemocné	4 606	6 - 12	stupeň závislosti I	4 900
6 – 15	dlouhodobě zdravotně postižené	5 684	6 - 12	stupeň závislosti II	5 390
6 – 15	dlouhodobě těžce zdravotně postižené	6 076	6 - 12	stupeň závislosti III	5 880
=	=	=	6 - 12	stupeň závislosti IV	6 370
15 – 26	zdravé dítě	5 175	12 -	zdravé dítě	5 175
15 – 26	dlouhodobě nemocné	5 288	12 -	stupeň závislosti I	5 625
15 – 26	dlouhodobě zdravotně postižené	6 525	12 - 18	stupeň závislosti II	6 188
15 – 26	dlouhodobě těžce zdravotně postižené	6 975	12 - 18	stupeň závislosti III	6 750
=	=	=	12 -	stupeň závislosti IV	7 313
=	=	=	18- 26	zdravé dítě	5 430
=	=	=	18- 26	stupeň závislosti I	5 900
=	=	=	18- 26	stupeň závislosti II	6 500
=	=	=	18- 26	stupeň závislosti III	7 090
=	=	=	18- 26	stupeň závislosti IV	7 680

Tabulka č. 8 Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte před a po novele zákona o SPOD⁶¹

⁶¹ Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a některé další související zákony. *Knihovna připravované legislativy* [online]. 2012 [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: <http://eklep.vlada.cz/eklep/page.jsf>.

Příspěvek při převzetí dítěte. Tato dávka zůstává stejná i po novelizaci. Na jednorázový příspěvek má nárok každý pěstoun. U dítěte mladšího 6 let činí tato částka 8 000 Kč, u dítěte ve věku 6 – 15 let je to 9 000 Kč a u dítěte ve věku od 15 do 18 let je výše této částky 10 000 Kč.

Příspěvek na zakoupení motorového vozidla. Nárok čerpání příspěvku na zakoupení motorového vozidla se po novelizaci nemění. Má na něj nárok pěstoun, který má v péči nejméně 4 děti a výše příspěvku dosahuje 70% pořizovací ceny, nejvýše však 100 000Kč.⁶²

Shrnutí

Kapitola se zabývá navrženým systémem péče o ohrožené děti, který má začít fungovat po přijetí novely zákona č. 359/1999 Sb. Je mnoho evropských zemí, od kterých si při realizaci PPP můžeme brát příklad. Jednou z těchto zemí je i Slovensko, jehož PPP je v této kapitole rozebírána. V ČR je od roku 2006 zavedena PPPD, které se v této kapitole také věnuji. Tato forma NRP by měla být základním kamenem navrhované profesionální pěstounské péče.

⁶² Zákon č. 117/1995 Sb., O státní sociální podpoře ve znění pozdějších předpisů.

4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Bakalářská práce se ve výzkumném šetření zaměřuje na současný stav náhradní rodinné péče z pohledu pracovníků orgánů SPOD příslušných obecních úřadů obcí s rozšířenou působností, v rámci celé České republiky.

4.1 Cíle, výzkumné otázky

Cílem výzkumného šetření je komplexní zhodnocení využití konkrétních forem pěstounské péče v rámci jednotlivých krajů a zmapování názorového spektra pracovníků orgánů SPOD vykonávající agendu náhradní rodinné péče, v oblasti nově navrhované formy náhradní rodinné péče, profesionální pěstounské péče.

Pro výzkumné šetření byly stanoveny následující výzkumné otázky (dále jen VO).

VO 1: Nachází se ve většině krajů ČR v ústavní péči více jak 100 dětí?

VO 2: Je vzhledem k počtu dětí vhodných do pěstounské péče počet žadatelů o pěstounskou péči výrazně nízký?

VO 3: Jaký je poměr počtu žadatelů o pěstounskou péči na přechodnou dobu (PPPD) vzhledem k počtu žadatelů o běžnou pěstounskou péči za rok 2011?

VO 4: Došlo po medializaci možnosti stát se profesionálním pěstounem k výraznému nárůstu počtu žadatelů o tuto formu náhradní rodinné péče?

VO 5: Jaký názor převládá u sociálních pracovníků orgánů SPOD na zavedení profesionální pěstounské péče (PPP)?

4.2 Metodologie, cílová skupina, organizace

V rámci metodologie byla k získání dat použita kvantitativní metoda, dotazník. Na kvantitativní výzkum nahlíží KERLINGER jako na „*systematické, kontrolované, empirické a kritické zkoumání hypotetických výroků o předpokládaných vztazích mezi přirozenými jevy*“.⁶³ Kvantitativní výzkum vychází z předem připraveného plánu, který se realizuje prostřednictvím testů, dotazníků či pozorování a následně je analyzován s cílem ověření

⁶³ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2007, s. 12.

předpokládaných názorů.⁶⁴ Klasický pedagogický výzkum má podle CHRÁSKY několik fází, a to stanovení problému, formulace hypotézy, testování hypotézy a vyvození závěrů a jejich prezentace.⁶⁵ **Dotazník** vymezuje GAVORA jako „*způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí*“.⁶⁶ Slouží k hromadnému získávání dat od zkoumaných osob a je založen na předkládání otázek respondentům, za účelem získání údajů. Dotazník je složen z otevřených, nebo uzavřených otázek, které musí být správně formulovány a seřazeny, aby celkový obsah dával smysl.⁶⁷ Tato metoda je jednou z nejfrekventovanějších způsobů sběru dat.

Dotazníky byly rozeslány prostřednictvím e-mailu 197 obecním úřadům obcí s rozšířenou působností. Cílovou skupinou respondentů byli pracovníci vykonávající agendu náhradní rodinné péče v rámci orgánů SPOD. Anonymní dotazník byl složen z 12 otázek, které měli přiblížit situaci náhradní rodinné péče za rok 2011 v jednotlivých krajích. V dotazníku jsou obsaženy jak otázky uzavřené, tak i otevřené. Návratnost dotazníků se pohybovala okolo 37%. Výzkumné šetření probíhalo od 29. ledna 2012 do 30. dubna 2012. Vyhodnocení bylo provedeno pomocí čárkovací metody a výsledky jsou zpracovány pomocí grafů.

4.3 Vlastní šetření

V této podkapitole jsou uvedeny výsledky dotazníkového šetření, které jsou dále vyobrazeny v jednotlivých grafech pro lepší přehlednost. Celé znění dotazníku se nachází v příloze č. 2.

Z grafu č. 1 je patrné, že největší návratnost dotazníků byla zaznamenána v Královehradeckém, Libereckém a Zlínském kraji, kde se pohybovala okolo 60%. Naopak nejmenší návratnost byla u kraje Karlovarského, u kterého nedošlo k vyplnění ani jednoho dotazníku. V rámci celé české republiky je průměrná návratnost rovna 37%.

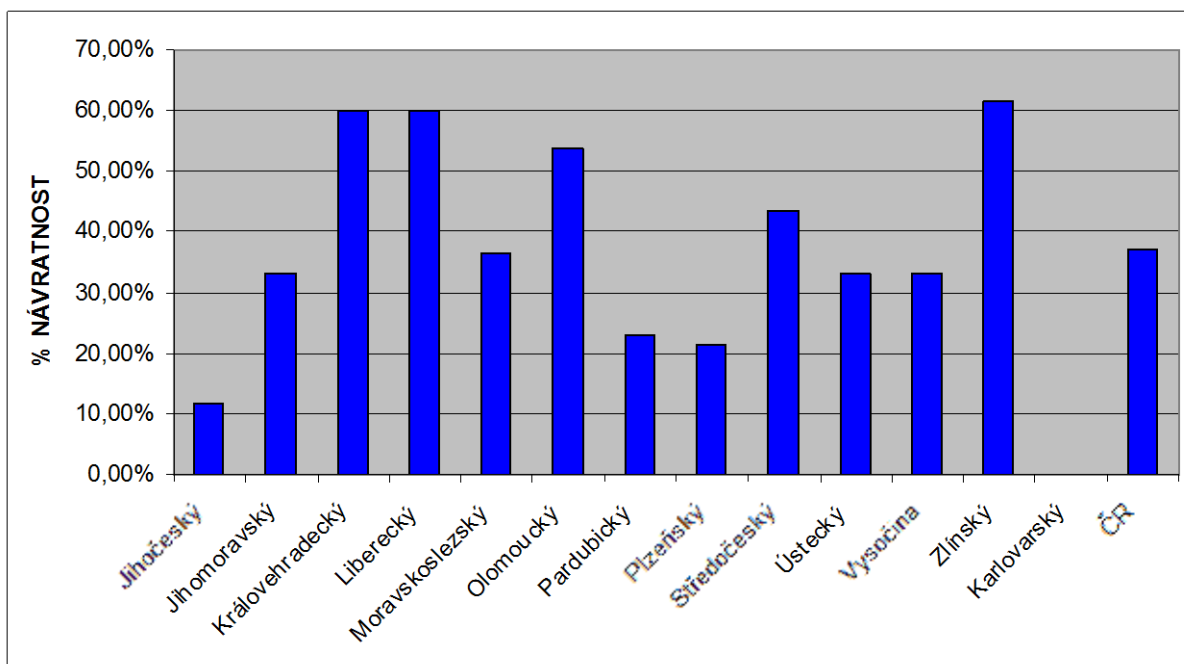
⁶⁴ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum – základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, s. 46.

⁶⁵ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2007, s. 12.

⁶⁶ GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Vyd. 1. Brno: Paido, 2000, s. 99.

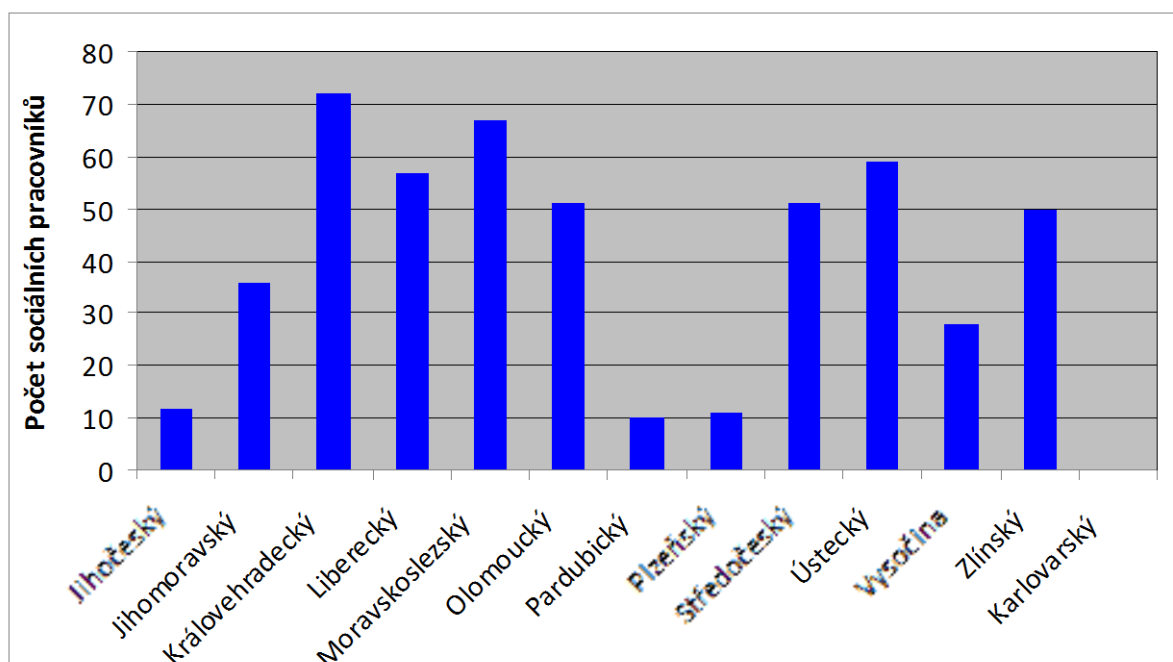
⁶⁷ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2007, s. 163 – 164.

Graf 1

Otázka: Uveďte počet sociálních pracovníků, kteří pracují na oddělení SPO?

Graf 2

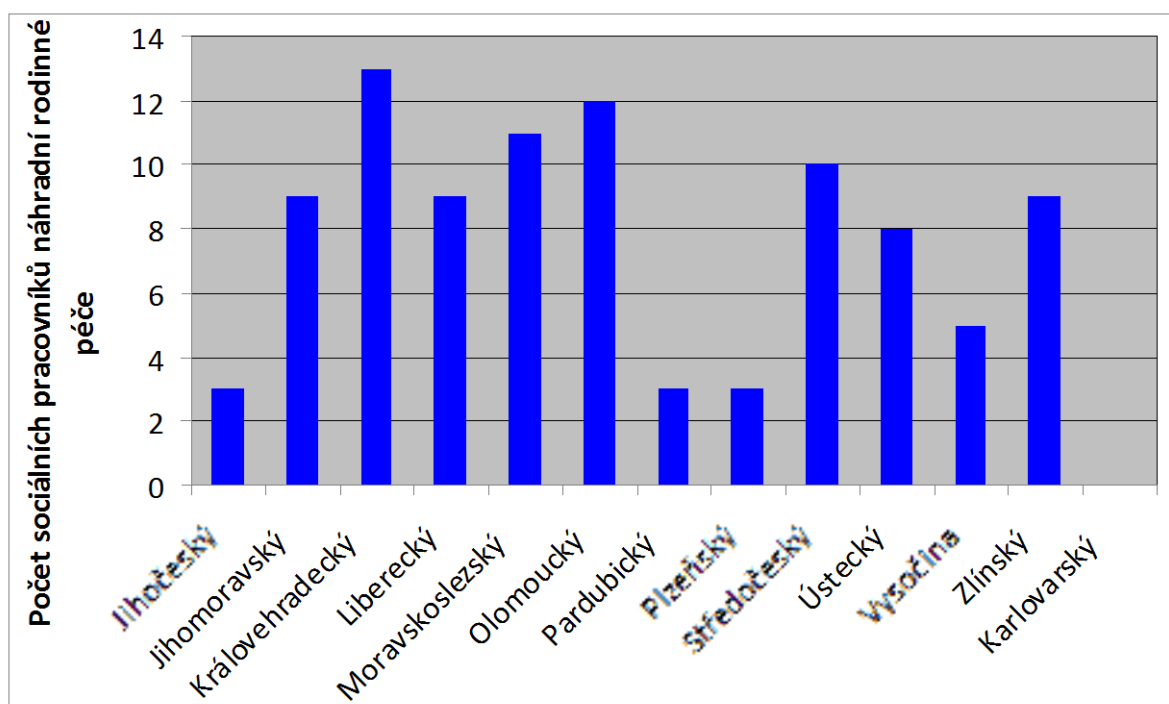

U tří zkoumaných krajů se počet pracovníků, pracujících na oddělení SPOD, pohybuje kolem 10, což je ve srovnání s krajem Moravskoslezským nebo Královehradeckým 6x až 7x méně. Získané výsledky hovoří o nerovnoměrném zastoupení počtu pracovníků ve zkoumaných

lokality. Tento faktor má zcela jistě vliv na pracovní vytížení jednotlivých pracovníků a také na kvalitu poskytovaných služeb v dané lokalitě.

Otázka: Z počtu pracovníků, uvedených v předchozí odpovědi, zvolte počet pracovníků vykonávajících agendu náhradní rodinné péče?

Graf 3

Z odpovědí bylo zjištěno, že celkový počet pracovníků vykonávajících agendu náhradní rodinné péče je v krajích velmi nízký a nedostačující. Zároveň je třeba upozornit na skutečnost, že pracovníci, kteří vykonávají tuto agendu (agendu náhradní rodinné péče) zároveň vykonávají také další funkce, což nadále zvyšuje jejich pracovní vytížení. Před přijetím novely zákona č. 359/1999 Sb. je nutné, aby došlo k navýšení počtu sociálních pracovníků. Náplň práce sociálního pracovníka bude souvislá a stálá spolupráce s profesionálními pěstouny, což se současným počtem pracovníků není reálné.

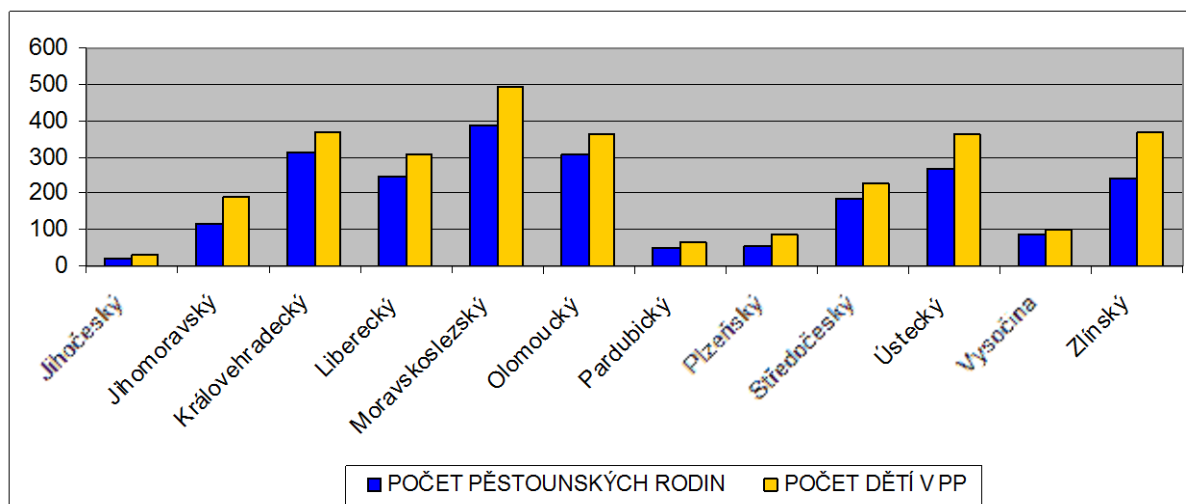
Otázka 1: Uveďte počet pěstounských rodin, které máte v evidenci?

Otázka 2: Uveďte počet dětí, které se aktuálně nachází v pěstounské péči?

Tyto dvě otázky jsou znázorněny v jednom grafu, jelikož údaje, které obsahují, spolu souvisejí. Na grafu můžeme vidět, že počet dětí, které jsou v současnosti v pěstounské péči, je vyšší, než počet pěstounských rodin. Lze tedy tvrdit, že se mohou vyskytovat i rodiny s více dětmi v pěstounské péči. V grafu můžeme také zaznamenat vysoký rozdíl mezi počty

pěstounských rodin. V kraji Moravskoslezském, Olomouckém či Ústeckém dosahuje počet pěstounských rodin až na 350, zatímco v kraji Jihočeském, Pardubickém nebo Plzeňském jsou počty pěstounských rodin i dětí velice nízké.

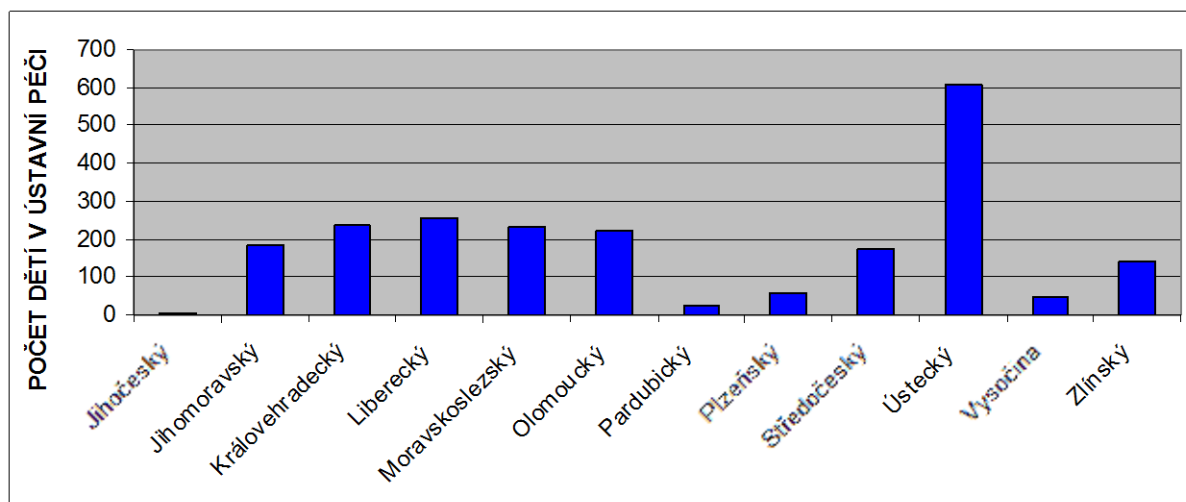
Graf 4

Otázka: Kolik dětí, u nichž byla soudem nařízena ústavní výchova, vedete v evidenci?

VO 1: Nachází se ve většině krajů ČR v ústavní péči více jak 100 dětí?

Graf 5

Obecně je počet dětí v ústavní péči alarmující. Z grafu je patrné, že návratnost dotazníků nebyla 100%, jelikož počty dětí v ústavní péči nedosahují v jednotlivých krajích vyšších čísel. Ve většině krajů je však počet dětí v ústavní péči vyšší než 150. Relativní výjimkou jsou kraje Jihočeský, Pardubický, Plzeňský a Vysočina. Tuto skutečnost můžeme vysvětlit nízkou

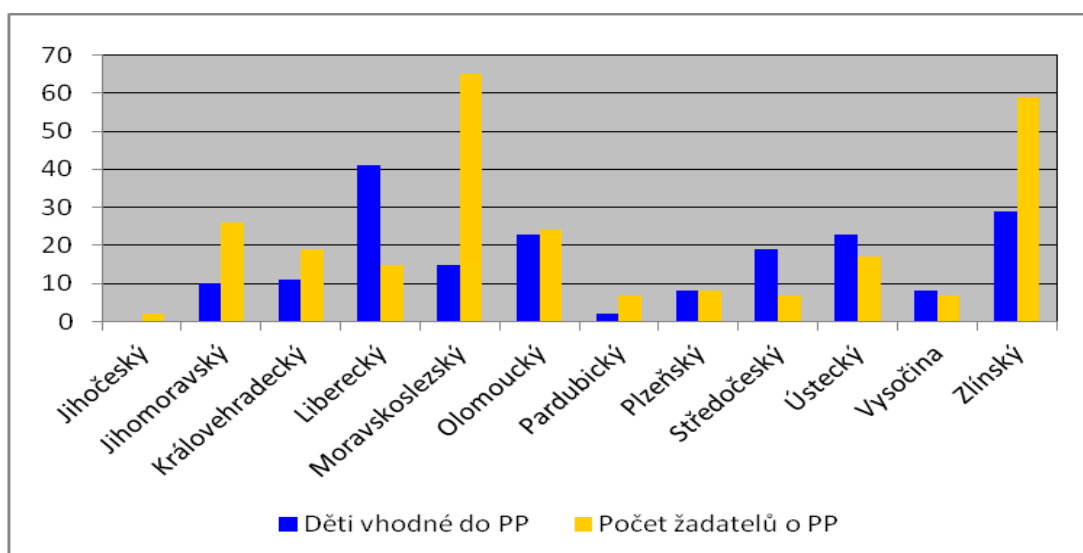
návratností dotazníků. Z grafu je patrné, že nejkritičtější situace je v Ústeckém kraji. Pokud se dítě ocitne v situaci, kdy nemůže nadále ve své rodině zůstat, na prvním místě je vždy umístění do náhradní rodinné péče. Bohužel ve většině případů se dítě ocitá rovnou v ústavním zařízení, kde může strávit i delší časový úsek. Jedním z hlavních cílů profesionální pěstounské péče je razantně snížit počty dětí v ústavních zařízeních.

Otázka 1: Uveďte počet dětí, které jste v roce 2011 zařadili do rejstříku: "Dítě vhodné do pěstounské péče".

Otázka 2: Uveďte počet žadatelů o pěstounskou péči v roce 2011.

VO 2: Je vzhledem k počtu dětí vhodných do pěstounské péče počet žadatelů o pěstounskou péči výrazně nízký?

Graf 6

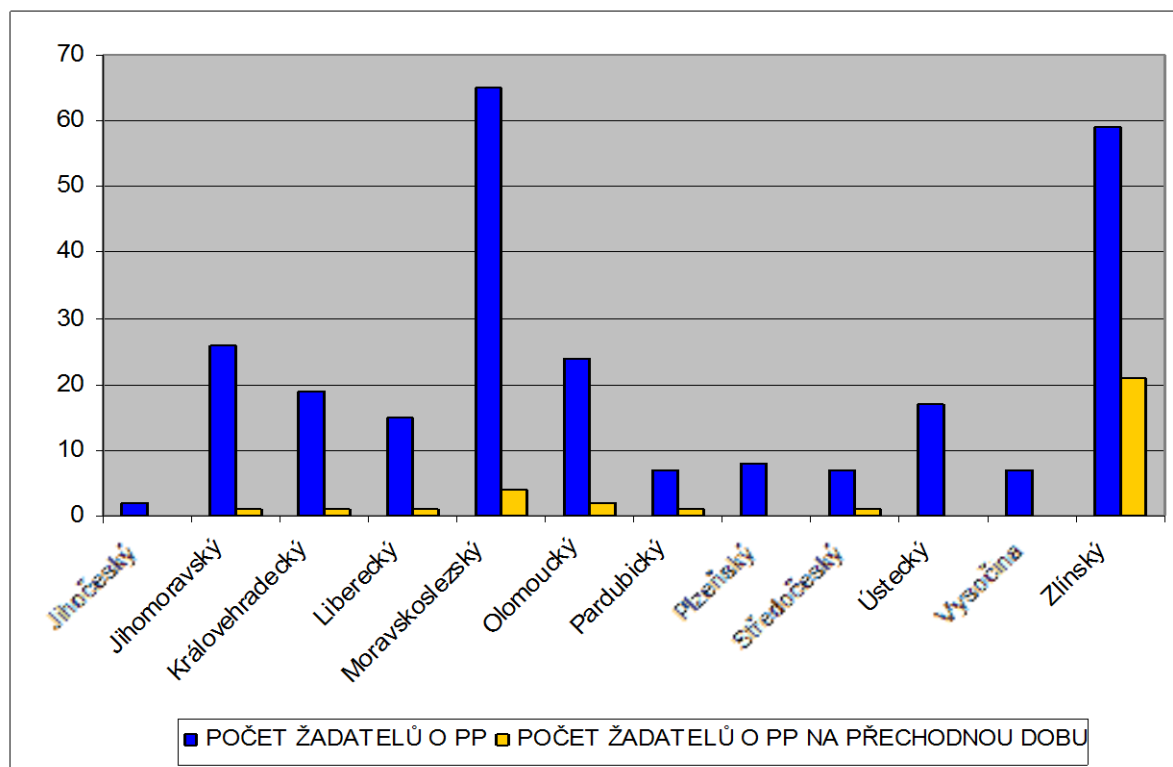
Pro možnost umístění vyššího počtu dětí do pěstounské péče je zapotřebí, aby se značně zvýšil počet žadatelů. V poslední době dochází k úpadku zájmu o tuto formu pěstounské péče. Pro většinu zájemců o náhradní rodičovství je totiž na prvním místě osvojení. Z grafu 6 je vidět, že počty žadatelů o pěstounskou péči jsou velmi variabilní z hlediska jednotlivých krajů, kdy jednotlivé hodnoty se pohybují od několika málo jednotlivců až po několik desítek. Stejná situace také panuje v případě počtu dětí vhodných do pěstounské péče.

Otázka 1: Uveďte počet žadatelů o pěstounskou péči na přechodnou dobu za rok 2011.

Otázka 2: Uveďte počet žadatelů o pěstounskou péči v roce 2011.

VO 3: Jaký je poměr počtu žadatelů o pěstounskou péči na přechodnou dobu (PPPD) vzhledem k počtu žadatelů o běžnou pěstounskou péči za rok 2011?

Graf 7

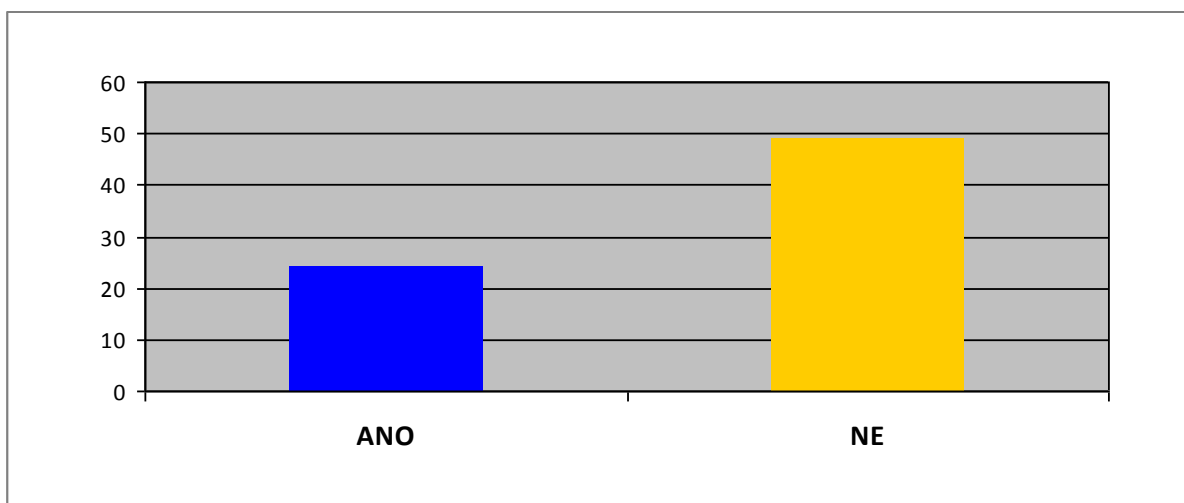

PPPD je v praxi zaveden poměrně krátkou dobu a není pro většinu populace moc známý. Oproti tomu běžná pěstounská péče má v systému péče o ohrožené děti již dlouhou tradici a pro žadatele je z hlediska podmínek snadnější. Z počtu žadatelů o PPPD je patrné, že v současné době není možné zavést profesionální pěstounskou péči, jelikož počet žadatelů není dostatečný. Aby byla PPP efektivní již od počátku, je nutné, aby se poměr žadatelů změnil. Z hlediska porovnání počtu žadatelů o PP a žadatelů o PPPD lze z grafu 7 vyvodit, že je výrazně více žadatelů o PP. Značné odlišnosti lze v rámci jednotlivých forem pěstounské péče nalézt také v rámci jednotlivých krajů, kdy v případě Moravskoslezského a Zlínského kraje je zájem přibližně 3 - 6 krát vyšší oproti krajům ostatním.

Otázka: Zaznamenali jste navýšení zájmu o profesionální pěstounskou péči po medializaci této formy NRP?

VO 4: Došlo po medializaci možnosti stát se profesionálním pěstounem k výraznému nárůstu počtu žadatelů o tuto formu náhradní rodinné péče?

Graf 8

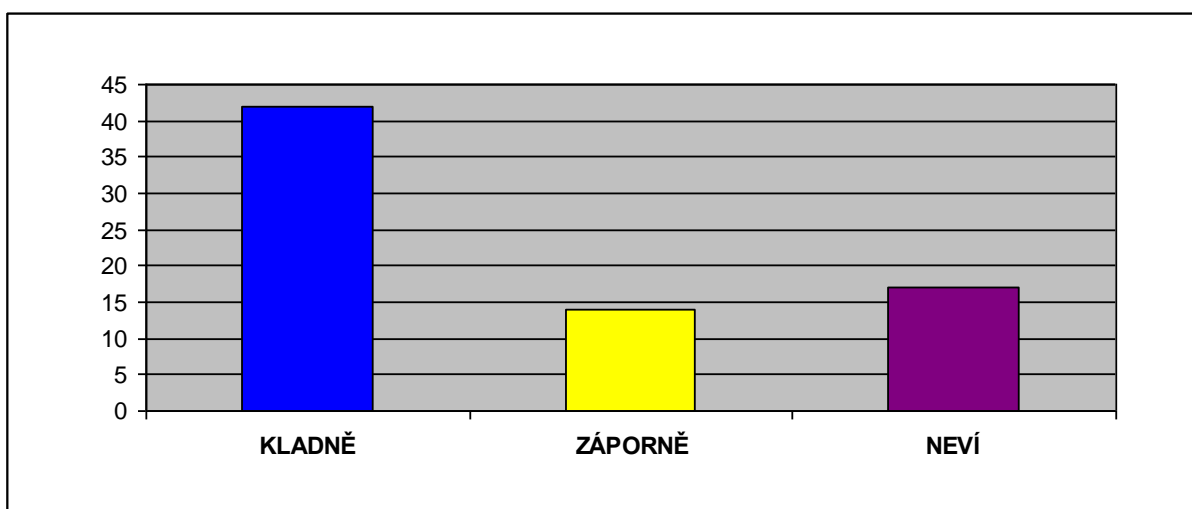

PPP byla představena společnosti zejména prostřednictvím médií. Hlavním záměrem této propagace bylo navýšení počtu žadatelů o PPPD. Jak ovšem ukazuje graf, tak se tento záměr nestal skutečností. V současnosti převládá zájem o běžnou pěstounskou péči. Je tedy zapotřebí i nadále pracovat na medializaci a vytvářet početnou skupinu žadatelů, kteří budou profesionálními pěstouny.

Otázka: Jaký je Váš názor na zavedení profesionální pěstounské péče v ČR? (Kromě zvolené odpovědi můžete napsat i vlastní názor.)

VO 5: Jaký názor převládá u sociálních pracovníků orgánů SPOD na zavedení profesionální pěstounské péče (PPP)?

Graf 9

Více než polovina respondentů shledává tuto formu péče o děti kladně. Zřejmé je ovšem i to, že značné procento neví, jak se má k tomuto problému stavět. Bohužel zůstává faktem, že sociální pracovníci vědí o této problematice velmi málo informací a dosud také nebyl vydán žádný ucelený přehled o tom, jak tato forma bude vypadat v praxi. Všechny dosavadní informace jsou pouze hypotetické. Také počty žadatelů nejsou vysoké, proto jsou zkušenosti s touto formou NRP velmi malé. Vysoký počet respondentů, kteří odpověděli kladně, svůj názor okomentovali. Většinou to byly výhrady, které mají ke stávající navrhované podobě PPP.

Jednotlivé názory, které byly k dané problematice uvedeny:

„Má svá rizika, proto se musí pěstouni vybírat pečlivě.“

„Málo kvalitních pěstounských rodin.“

„K této otázce mám rozporuplné pocity, shledávám pozitiva i negativa.“

„Bohužel jak je v ČR zvykem vše se řeší rychle, nekoncepčně. Profesionální PP je dobrý směr, je však potřeba, aby byl propracován a zaváděn postupně. Chybí nám podpůrné služby.“

„Mám kladný postoj, pokud ovšem bude zájem opravdový ne jen z finančních důvodů.“

„Ačkoliv je otázkou, zda námi zvolený model lze skutečně nazývat profesionální pěstounskou péčí, takto se mi jeví spíše model slovenský, kde je s konkrétním pěstounem uzavírána pracovní smlouva se všemi právy a povinnostmi, které k tomu patří.“

„V systému péče o ohrožené děti své místo má, měla by být zejména pro děti, u kterých se očekává krátkodobá pěstounská péče (rodič zdravotní problémy, výkon trestu), pro děti starší, pro které je prakticky nemožné najít vhodnou rodinu.“

„Jako velmi důležitou považuji kvalitní přípravu stávajících pěstounů, lidé nemají reálné představy...“

„Obtížné hledání vhodných pěstounů, všechny děti se do této péče nehodí.“

„Mám spíše záporný dojem, neboť už i studie, USA a Anglie, nejsou jednoznačně pozitivní spíše naopak střídaní rod. prostředí u dětí vidím jako nevhodné, neboť PPP je časově omezena na 3 roky.“

„Kladný, avšak netuším, kde budeme brát pěstouny.“

„Zavedení PPP ano, ale jako další variantu, ne jako náhradu za ústavní výchovu.“

„Profesionální péče je jistě potřebná, nelíbí se mi náborová kampaň, v letošním roce se o ni zajímají jen nezaměstnaní, vidí v první řadě možnost příjmu, že mají děti specifické potřeby zcela pomíjejí, žádosti podávají, zřejmě jenom zlomek bude zařazen do evidence.“

„Je to velmi individuální, vhodné pro minimální počet dětí.“

„Velmi náročné na výběr žadatelů s kvalitními předpoklady a motivaci žadatelů.“

„Kladný, ale je třeba, aby výběr pěstounů byl opravdu důkladný.“

„Nemyslím si, že je to reálné v praxi, motivací budou jen peníze.“

„Jen pro určité vybrané případy, nedají se tím řešit všechny děti plošně.“

„Ze zkušeností z praxe je mi známo, že chybí zájemci o pěstounskou péči, natož aby se našli žadatelé o profesionální PP.“

Shrnutí

V rámci výzkumného šetření jsem zjišťovala současný stav NRP v jednotlivých krajích. Pracovníci vykonávající agendu NRP mají o dané problematice přehled a jsou tedy cílovou skupinou respondentů. Z výsledků dotazníku vyplynulo, že je současný stav k zamyšlení. Vzhledem k počtu žadatelů o NRP a rodin, které jakoukoli formu NRP vykonávají, jsou počty pracovníků velice nízké. Pokud vezmeme v úvahu blížící se přijetí novely zákona č. 359/1999 Sb., je na místě začít počty pracovníků zvyšovat. Výzkumné šetření také ukázalo, že pěstounská péče je prozatím nejvyužívanější formou, oproti PPPD. V rámci transformace systému péče o ohrožené děti je důležité, aby byla tato nová forma NRP posílena, jak prostřednictvím médií, tak i větší důvěryhodností ze strany sociálních pracovníků. Většina respondentů sice novou formu NRP hodnotila kladně, ale také měli časté připomínky. Je proto důležité, aby byl celý navržený systém důkladně propracovaný a jeho průběhu byly nastoleny řádné podmínky pro zajištění 100% péče o děti.

ZÁVĚR

Stanovené cíle bakalářské práce byly naplněny. Bakalářská práce byla zaměřena na PPP, která má v blízké budoucnosti zaujímat zvláštní místo v systému NRP. V práci jsem popsala všechny současné formy NRP, jejich charakteristiku a právní rámec. Dále jsem se zaměřila na pěstounskou péči, popsala její historii, průběh zprostředkování a finanční zajištění. Nejdůležitější kapitola mé práce se týkala PPP. V současné době známe pouze její hrubý návrh. Zákon, o který se tato nová forma NRP bude opírat je stále v připomínkovém řízení. Z tohoto důvodu je velice těžké popisovat PPP do detailů. V kapitole jsem se zabývala její charakteristikou a realizací této formy na Slovensku. Záměrně jsem také v této kapitole uvedla a rozebírala PPPD, z níž má PPP vycházet. Pro profesionální pěstounství je také charakteristické finanční ohodnocení, které se ve výši odměn liší od běžné pěstounské péče. Jeho návrh jsem zpracovala do poslední podkapitoly teoretické části.

Ve výzkumné části jsem se zaměřila na NRP ze strany sociálních pracovníků na obecních úřadech obcí s rozšířenou působností v celé České republice. Cílem bylo zjistit aktuální postavení pěstounské péče a PPPD a také pohled sociálních pracovníků na nově navrženou formu NRP. Z výsledků vyplynulo, že jsou v současném systému nedostatky, se kterými je zapotřebí pracovat. Počty dětí v ústavních zařízeních rostou a oproti tomu počty žadatelů o pěstounskou péči se snižují. Tento fakt je zapotřebí změnit.

Profesionální pěstounskou péči čeká ještě dlouhá cesta plná překážek a zvrátů. Zpočátku jsem na tuto formu péče měla spíše záporný názor. Po zvážení celkové situace a prohloubení svých poznatků o této formě NRP jsem ovšem svůj názor začala měnit. Pokud je jakákoliv možnost, jak zajistit dětem příležitost pokračovat či začít žít hodnotný život, život plný lásky, bezpečí a radosti, je naše povinnost tuto možnost využít.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Knihy

BOŤOVÁ, Antonie a kol. *Náhradní rodinná péče a transformace systému péče o ohrožené děti v České republice*. Vyd. 1. Brno: Triada-poradenské centrum o. s., 2008. ISBN 978-80-254-3353-9.

BUBLEOVÁ, Věduna et al. *Mezinárodní srovnání přístupů a forem realizace pěstounské péče se zřetelem k využití profesionálních pěstounů při řešení situace ohroženého dítěte a reintegrace rodiny*. Vyd. 1. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2002.

BUBLEOVÁ, Věduna, Jana FRANTÍKOVÁ a Lucie VRÁNOVÁ. *Základní informace pro pěstounskou péči a péči poručníka*. Vyd. 1. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o. s., 2011. ISBN 978-80-87455-03-6.

BUBLEOVÁ, Věduna a Jiří KOVAŘÍK. *Organizace náhradní rodinné péče*. In: MATĚJČEK, Zdeněk a kol. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8.

BUBLEOVÁ, Věduna a Zdeněk MATĚJČEK. *K historii pěstounské péče*. In: MATĚJČEK, Zdeněk a kol. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8.

BUBLEOVÁ, Věduna, Lucie VRÁNOVÁ, Alena VÁVROVÁ a Jana FRANTÍKOVÁ. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o. s., 2011. ISBN 80-7178-304-8.

GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-1788-3.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Vyd. 1. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum – základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

LUKEŠOVÁ, Jaroslava. *Děti v náhradní rodinné péči a instituce*. In: *Sborník přednášek z 6. konference o náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Praha: JAN, 1999. ISBN 80-85529-66-1.

MATEJ, Vladislav, et al. *Profesionálny rodič, alebo guľatá kocka, Sprievodca profesionálnou náhradou výchovou v rodine*. Bratislava : O.s. Návrat, 2000. ISBN 80-967908-1-1.

MATEJ, Vladislav. *Skúsenosti so zavádzaním profesionálnej výchovy na Slovensku*. In: *Sborník přednášek z 6. konference o náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Praha: JAN, 1999. ISBN 80-85529-66-1.

MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 1999. ISBN 80-7169-897-0.

MATOUŠEK, Oldřich. *Ústavní péče*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. ISBN 80-85850-76-1.

MPSV. *Pěstounská péče na přechodnou dobu pro nejmladší děti*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011. ISBN 978-80-7421-039-6.

PTÁČEK, Radek, Hana KUŽELOVÁ a Libuše ČELEDOVÁ. *Vývoj dětí v náhradních formách péče*. Vyd. 1. Praha: MPSV, 2011. ISBN 978-80-7421-040-2.

RADVANOVÁ, Senta a Jarmila KOLOUCHOVÁ. *Výchova dětí v náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Praha: SPN, 1980.

ŠIMEK-HYBLER, Ivanka. *Psychologická dimenze udržování a podpory vztahu mezi rodičem a dítětem separovaným od rodiny*. In: *Dítě mezi rodinou a institucemi*. Praha: STŘEP, 2007.

ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.

ŠKOVIERA, Albín. *Trendy náhradnej výchovy*. Bratislava: Petrus, 2007. ISBN 978-80-89233-32-8.

VAŠŤATKOVÁ, Jana a Pavla VYHNÁLKOVÁ. *Rodina a náhradní rodinná péče*. Vyd. 1. Olomouc: Hanex, 2008. ISBN 978-80-7409-013-4.

ZEZULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0065-9.

Legislativa

ČESKO. Zákon č. 104 ze dne 8. dubna 1991 o sjednání úmluvy o právech dítěte. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1991, částka 22, s. 502-512. ISSN 1210-0005.

ČESKO. Zákon č. 94 ze dne 4. prosince 1963 o rodině. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1963, částka 53, s. 339-350. Dostupný také z: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1963/sb53-63.pdf>.

ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999 o sociálně právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 111, s. 7662-7681. Dostupný také z: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1999/sb111-99.pdf>.

ČESKO. Zákon č. 109 ze dne 5. února 2002 o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2002, částka 48, s. 2978-2992. Dostupný také z: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2002/sb048-02.pdf>.

ČESKO. Zákon č. 108 ze dne 14. března 2006 o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 37, s. 1257-1289. Dostupný také z: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2006/sb037-06.pdf>.

ČESKO. Zákon č. 117 ze dne 26. května 1995 o státní sociální podpoře. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1995, částka 31, s. 1634-1653. Dostupný také z: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1995/sb31-95.pdf>.

ČESKO. Zákon č. 372 ze dne 6. listopadu 2011 o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2011, částka 131, s. 4730-4904. Dostupný také z: http://www.mzcr.cz/Legislativa/dokumenty/vladni-navrh-zakona-o-zdravotnich-sluzbach-a-podminkach-jejich-poskytovanizakon-o-zdravotnich-sluzbach5173_2428_11.html.

Jiné zdroje

Úvodní obrázek. In: *Primary care* [online]. 2012 [cit. 2012-06-13]. Dostupné z: <http://www.primarycareuk.com/>.

Aktuální informace č. 18/2011 [online]. Praha: Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, 2011 [cit. 2012-04-22]. Dostupné z: <http://www.uzis.cz/category/tematicke-rady/zdravotnicka-zarizeni/kojenecke-ustavy-detske-domovy-dalsi-zarizeni-pro-deti>.

Vybrané statistické údaje o výkonu sociálně-právní ochrany dětí [online]. Praha: MPSV, 2011 [cit. 2012-04-28]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/7260>.

Metodické doporučení MPSV č. 8/2009 k postupu a cílům psychologického vyšetření žadatelů o osvojení a pěstounskou péči [online]. Praha: MPSV - odbor rodiny a dávkových systémů, 2009 [cit. 2012-05-02]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/9084>.

Odborná příprava budoucích pěstounů a osvojitelů: Koncepční a metodické poznámky [online]. Brno, 2009 [cit. 2012-05-12]. Dostupné z: http://www.triada-centrum.cz/nrp/_Odborna_prip_rava.pdf.

Metodické doporučení MPSV č. 7/2009 k odbornému posuzování žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče. [online]. Praha: MPSV - odbor rodiny a dávkových systémů, 2009 [cit. 2012-05-02]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/9084>.

Metodické doporučení MPSV č. 5/2009 k návazné péči o náhradní rodinu po přijetí dítěte. [online]. Praha: MPSV - odbor rodiny a dávkových systémů, 2009 [cit. 2012-05-02]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/9084>.

Vývoj počtu dětí v ústavnej starostlivosti a v náhradnej rodinnej starostlivosti na Slovensku. V *zájmu dítěte* [online]. 2011 [cit. 2012-06-01]. Dostupné z: <http://vzd.cz/vyvoj-poctu-deti-v-ustavnej-starostlivosti-v-nahradnej-rodinnej-starostlivosti-na-slovensku>.

Metodické doporučení MPSV č. 6/2009 k pěstounské péči na přechodnou dobu. [online]. Praha: MPSV - odbor rodiny a dávkových systémů, 2009 [cit. 2012-05-02]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/9084>.

Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a některé další související zákony. *Knihovna připravované legislativy* [online]. 2012 [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: <http://eklep.vlada.cz/eklep/page.jsf>.

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 - Důvod umístění dítěte do dětského domova (s. 15)

Tabulka č. 2 - Příspěvek při převzetí dítěte za rok 2012 (s. 26)

Tabulka č. 3 - Odměny pěstouna za rok 2012 (s. 27)

Tabulka č. 4 - Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte v pěstounské péči podle věku a zdravotního stavu dítěte (stupně závislosti dítěte na pomoci jiné osoby) měsíčně v Kč za rok 2012 (s. 28)

Tabulka č. 5 - Srovnání kojeneckých ústavů a PPPD (s. 33)

Tabulka č. 6 - Porovnání kritérií a doporučení obou typů PPP (s. 35)

Tabulka č. 7 - Rozdíl výše odměn pěstounské péče a PPP po novelizaci zákona SPOD (s. 37)

Tabulka č. 8 - Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte před a po novele zákona SPOD (s. 38)

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1 - Vývoj struktury dětí přijatých do kojeneckých ústavů a dětských domovů pro děti do 3 let, dle důvodu přijetí (s. 14)

Graf č. 2 - Vývoj počtu pěstounských rodin v ČR v letech 1992 – 2011 (s. 17)

Graf č. 3 - Počet žadatelů v ČR v letech 1989 – 2011 (s. 20)

Graf č. 4 - Vývoj počtu dětí v náhradní rodině a v ústavní výchově na Slovensku (s. 30)

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 - Náplň příprav profesionálních pěstounů na Slovensku.

Příloha č. 2 - Dotazník k výzkumnému šetření.

PŘÍLOHA č. 1 Náplň příprav profesionálních pěstounů na Slovensku

TRÉNING PRE PROFESIONÁLNYCH NÁHRADNÝCH RODIČOV Situácia⁶⁸

V roku 1993 vstúpil do platnosti Zákon o školských zariadeniach č. 279/93, v ktorom bola prvýkrát na Slovensku inštitucionalizovaná nová forma náhradnej rodinnej starostlivosti (NRS) - profesionálna náhradná výchova v rodine (PNVR). Profesionálny rodič je zamestnancom detského domova (DD), pri plnom úväzku má v starostlivosti dve deti 24 hodín denne, ktoré majú naďalej nariadenú ústavnú výchovu. Ide o veľmi efektívnu formu starostlivosti o opustené deti z hľadiska ich potrieb bez zvýšených nárokov na financie. PNVR považujeme za perspektívne a vyhovujúce riešenie, ktorým sa môže zásadne prispieť k transformácii systému starostlivosti o opustené deti na Slovensku.

Ako to už býva, aj táto inovatívnosť si veľmi ťažko hľadala uplatnenie v praxi. Dodnes nemá vykonávací predpis. V roku 1995 vzniklo prvých šesť profesionálnych náhradných rodín na experimentálnej báze z iniciatívy Občianskeho združenia Návrat a Ministerstva školstva SR. Na prelome rokov 1997/98 pribudlo ďalších 6 profesionálnych rodín. DD - zamestnávateľ aj prof. rodičia sa boria s množstvom problémov, ktoré prirodzene život prináša, a je nutné ich konštruktívne riešiť. Jedno z konkrétnych riešení je tréning pre rodičov vykonávajúcich PNVR.

Cieľ tréningu

Cieľom tréningu je výcvikovou formou sprostredkovať:

- sebaspoznanie,
- možnosť využívania vlastného a skupinového potenciálu pri riešení problémov,
- tímovú spoluprácu,
- komunikáciu,
- porozumenie dieťaťu, jeho minulosti a práca s jeho identitou.

Rozsah tréningu

⁶⁸ BUBLEOVÁ, Věduna et al. *Mezinárodní srovnání přístupů a forem realizace pěstounské péče se zřetelem k využití profesionálních pěstounů při řešení situace ohroženého dítěte a reintegrace rodiny*. Vyd. 1. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2002, s. 51 – 54.

40 hodín počas jedného 5-dňového sústreďenia

Účastníci tréningu

- žiadatelia o PNVR, ktorí majú vybavené všetky administratívne podklady a sú posúdení
- ako "vhodní" profesionálni rodičia,
- profesionálni rodičia, ktorí už majú v starostlivosti deti,
- partneri profesionálnych rodičov, ktorí s právneho hľadiska nemajú záväzok voči deťom, ale psychologicky sú v rovnakej roli, ako rodič - zamestnanec,
- deti "vlastné aj profesionálne", ktoré budú mať zabezpečený samostatný program počas programu rodičov.

Počet účastníkov

20 rodičov (profesionálnych spolu s partnermi),

12 detí.

Obsah tréningu

1. Zoznámenie a organizácia tréningu (4 hod.)

Prvý blok programu bude mať prirodzene zoznamovací charakter a udeje sa spolu s deťmi a organizačné pokyny budú orientované hlavne na to, aby rodičia vedeli, v akej skupine budú deti a aby bola zabezpečená komunikácia medzi rodičmi a tímom pre program s deťmi.

Následný blok bude zameraný na hlbšie zoznámenie sa rodičov navzájom, pričom využijeme techniky zamerané aj rôzne úrovne komunikácie.

Techniky:

- odoberanie stoličiek a sadanie si viacerých (dospelých aj detí) na jednu stoličku,
- jedno z detí predstavuje členov rodiny
- vizitky - predstavovanie vo dvojiciach a prezentácia o partnerovi
- delenie do skupín podľa - súrodeneckej konštelácie, bydliska, prof. rodič a partner, ...

- stoličky - vymenia si miesta tí, ktorí ...

2. Sebaspoznanie - sebaobraz (6 hod.)

Tejto téme spolu s identitou budeme venovať najväčšiu pozornosť. Považujeme za dôležité, aby rodičia porozumeli viac sebe, svojim motívom, rozmýšľali o svojich hodnotách. Radi by sme im sprostredkovali väčšie sebaaprijatie.

Techniky:

- krivka života,
- 5x kto som - postupné odhadzovanie mojich rol
- chrbtica môjho ja - aký som?
- test sémantického výberu
- johari okienko
- kamene - vyber si kameň, ktorý ti je najbližší, prečo ?, ...
- transakčná analýza
- ľavá ruka - 5 negatívnych vlastností, pravá ruka - 5 pozit. vlastností

3. Identita rodiča a dieťaťa (6 hod.)

Dieťa, ktoré príde do profesionálnej, teda náhradnej rodiny, má za sebou svoju minulosť, svoje vzťahy, je osobnosťou. Často má za sebou ťažšie zážitky ako priemerný dospelý človek. Veľa náhradných rodičov by rado malo z dieťaťa "nepopísanú tabuľu", majú tendenciu jeho minulosť ignorovať, prípadne ju až negovať - urobiť za doterajším životom dieťaťa hrubú čiaru. Samozrejeme to súvisí aj s tým, nakoľko sú oni vyrovnaní so svojou minulosťou.

V tomto bloku sprostredkujeme rodičom pohľad do ich minulosti, na pozitívne aj negatívne skúsenosti. Budeme sa zaoberať ich vzťahom k ich rodičom. Cez pohľad na seba sa budeme snažiť vžiť sa do pocitov a postavenia dieťaťa, ktoré k nám prišlo. Budeme hľadať spôsoby, ako mu pomôcť vyrovnať sa s jeho problematickou minulosťou, prijať súčasné postavenie v novej rodine. Ako posilňovať jeho sebavedomie a pocit identity voči tomu, čo je zdravé a prirodzené v živote dieťaťa.

Ďalšou oblasťou je identifikovanie sa s rolou profesionálneho rodiča a čo to obnáša. Profesionál a rodič - dá sa povedať, že sa tieto dve role navzájom vylučujú a aj keď sa budeme snažiť hľadať prieniky medzi nimi, bude to neustálym hľadaním a stále budeme nachádzať rozpory a narážať na ne. Pri tom všetkom je dôležité mať "stavoskú hrdosť", vedieť o svojej príslušnosti, identifikovať sa so "svojou" skupinou a vedieť, že so všetkým, s čím sa stretnem, nie som sám na svete.

Techniky:

- strom môjho života - nakreslíme strom aj s koreňmi, ktorý predstavuje môj život, na úroveň koreňov píšeme, čo ma doteraz ovplyvnilo a venujeme sa hlavne minulosti a tomu ako sa to odráža v našom dnešnom živote, v pocitoch, postojoch, ... ,
- case study - "dieťa v náhradnej rodine sa chce stretnúť so svojim biologickým rodičom, o ktorom vieme, že zomrel", ako budeme riešiť túto situáciu s dieťaťom; rozdělíme sa na skupiny a každá skupina bude mať dieťa v inom veku (4, 8, 12),
- rodič kontra profesionál - čím sa skôr cítim, realita a ideál - kde sa vnímam teraz a kde by som chcel dospieť, ktoré činitele sú objektívne a musím ich akceptovať ja aj moje dieťa a ktoré sú subjektívne a môžem ich zmeniť, pracovať na nich,
- nedokončené vety.

4. Obranné mechanizmy (3 hod.)

Každý z nás ich používa v hojnej miere a často neruzumieme vlastným reakciám v roli rodiča, nechceme reagovať negatívne, ale nevieme prekročiť svoj tieň. V tomto bloku chceme poskytnúť rodičom ľahký teoretický vŕhad do obranných mechanizmov s následným rozmyšľaním o tom, ktoré obr. mech. používame, prípadne prečo asi.

Techniky:

- identifikácia mojich obranných mechanizmov - ktoré z nich sú sociálne primerané a ktoré nie, ...

5. Komunikácia (9 hod.)

Téma komunikácie sa bude prelínať aj inými témami a viaceré techniky pri sebaspoznávaní budú súvisieť s komunikáciou. Teórii komunikácie budeme venovať minimum času, budú mať možnosť pozrieť si to v manuáli. Zameriame sa na komunikáciu medzi rodičom a dieťaťom, budeme sa snažiť im poskytnúť informáciu, ako vníma dieťa rôzne spôsoby komunikácie a nekomunikácie rodiča. V ďalšej časti sa budeme venovať riešeniu konfliktov. Zvýšenú pozornosť budeme venovať počúvaniu a používaniu otázok.

Techniky:

- neverbálne čítanie - predstav si negat. a pozit. človeka a ja sa pýtam na - vzdelanie, výšku, vek, ...
- chôdzou vyjadri kto si + iní vyjadrujú chôdzou, ako ho vnímajú,
- podávanie rúk,
- rodič hypnotizér - prečo sú šťastné deti šťastné,
- precvičovanie aktívneho počúvania,
- precvičovanie kladenia otázok,
- 5 pozitívnych a 5 negatívnych replík voči dieťaťu,
- precvičovanie "ja výroku",
- proxemika a rozostavenie komunikujúcich,
- precvičovanie spätnej väzby.

6. Adaptácia (6 hod.)

Pri príchode dieťaťa do novej rodiny majú pred sebou rodičia aj dieťa náročné adaptačné obdobie, v ktorom sa rozhoduje o budúcom spolunažívaní. Na túto tému dostanú rodičia samostatný manuál, ktorý by im mal priblížiť, aké rôzne faktory hrajú rolu v adaptačnej fáze a s akými rôznymi prejavmi môže na nich dieťa vyrukovať. Na tréningu sa tejto téme budeme venovať prevažne formou case studies, ktoré budú mať možnosť naniesť samotní rodičia.

Ponúkame rodičom hry, ktoré môžu uplatniť v rôznych situáciách s deťmi, zamerané na povzbudenie, na prirodzený telesný kontakt s dieťaťom. Spolu budeme uvažovať o tom, ako dávkovať deťom slobodu, aby im neublížila.

Techniky:

- case study - 12 ročná Jana dlho túžila po súrodencovi a požiadala rodičov o súrodencia z DD, rodičia sa k tomu nemali, tak im zohnala kontakt na „Návrat“, rodičia vybavili všetky podklady, začala k nim chodiť 11 ročná Zuzana z DD na víkendy, všetko dobre prebiehalo, mala u nich už svoju posteľ a skriňu, po troch mesiacoch sa mala k nim Zuzana nast'ahovať nastálo, ale Jana začala mať psychické problémy, bolela ju hlava, nosila zlé známky zo školy, psychológ povedal, že je to reakcia na nového súrodencia, rodičia zvažujú, či si Zuzanu nechajú alebo ju vrátia do DD
- modelové situácie - prehrávanie rol.

7. Biologickí rodičia (6 hod.)

Vzťah k biologickým rodičom je samostatnou a často boľavou témou súvisiacou s identitou dieťaťa a rolou náhradného rodiča.

Techniky:

- prečo zlyhali biologickí rodičia? - pokúsme sa tomu porozumieť, aká môže byť ich minulosť, že nezvládli svoj život a neuniesli zodpovednosť za svoje deti;
- modelové situácie - stretnutie s biologickým rodičom (agresívnym, manipulatívnym, ...).

Formy práce

Vzhľadom k počtu účastníkov budeme využívať prácu v komunite a pri niektorých technikách sa budeme deliť do dvoch skupín. Uvedené techniky sú návrhom a budú aktualizované podľa zloženia skupiny a potrieb, ktoré vyvstávajú v priebehu tréningu.

Tréneri

Mgr. Eva Mydlíková - psychológ

Mgr. Vladislav Matej - sociálny pracovník Mgr. Marek Roháček - sociálny pracovník Mgr.
Milada Bohovicová - sociálny pracovník

Plus trojčlenný tím študentov sociálnej práce pre program s deťmi.

PŘÍLOHA č. 2 Dotazník k výzkumnému šetření

- 1) Uveďte kraj, ve kterém se nacházíte:

- 2) Uveďte velikost správního obvodu - počet obyvatel:

- 3) Uveďte počet sociálních pracovníků, kteří pracují na oddělení SPO:

- 4) Z počtu pracovníků, uvedených v předchozí odpovědi, zvolte počet pracovníků vykonávajících agendu náhradní rodinné péče:

- 5) Kolik dětí, u nichž byla soudem nařízena ústavní výchova, vedete v evidenci:

- 6) Uveďte počet pěstounských rodin, které máte v evidenci?

- 7) Uveďte počet dětí, které se aktuálně nachází v pěstounské péči:

- 8) Uveďte počet dětí, které jste v roce 2011 zařadili do rejstříku: "Dítě vhodné do pěstounské péče":

- 9) Uveďte počet žadatelů o pěstounskou péči v roce 2011:

- 10) Uveďte počet žadatelů o pěstounskou péči na přechodnou dobu za rok 2011:

- 11) Zaznamenali jste navýšení zájmu o profesionální pěstounskou péči po medializaci této formy NRP?

- 12) Jaký je Váš názor na zavedení profesionální pěstounské péče v ČR? (Kromě zvolené odpovědi můžete napsat i vlastní názor.)